

TÖRTÉNETEK A MÚLTBÓL

második kiadás

Fekete Sas

Szálloda

NEHRER GYÖRGY

*N.G.Y.
publisher*

TÖRTÉNETEK A MÚLTBÓL
(Fekete Sas Szálloda)

NEHRER GYÖRGY

2. kiadás 2024

(pdf) ISBN 978-615-82597-3-6

Grafikák: Kosztolányi Mária

Kiadó: Nehrer György

Tartalomjegyzék

Előszó.....	4
A három csaló.....	7
A szökött lány.....	14
A lélekkufár.....	23
A hűtlen asszony.....	40
A tolvaj.....	45
Szerelmi bánat elől a kanálisba.....	52
Az elvesz(t)ett pénz.....	58
A szélhámos doktor.....	70
Lába kelt cipők.....	76
A cilinderes szélhámos.....	82
A bicskás.....	88
A tetten ért betörő.....	95
Az ellopott fényképezőgép.....	99

ELŐSZÓ

(Fehérvári capriccio – előljáró sorok)

Mielőtt érzékeltetném a késő pályakezdők sorában máris, ráadásul országosan megbecsült nevet kivívott Nehrer György Történetek a múltból című, kisregény rangú novellafüzérének hangulatát, hadd idézzek a mindig derűs, vagy legalábbis annak látszó szerző megrázó önvallomásából:

„1953. [a szerző születésének éve!] Írok! Néha magam alatt vagyok, néha a fellegekben járok. Néha azt hiszem, hogy megváltoztatható a világ. Aztán rájövök, hogy mégsem, mert egyre gonoszabb és körmonfontabb emberek jönnek messiásként. Rend és értékrend? Olyan már régóta nincs. Amíg tudok, addig adok. A többit meg elveszik. Még szilárdan állok a lábamon, mint a házak, amiket építettem. A végén: törmelék, rom és töltés lesz mindenből!”

Nehrer Györgynél két évvel „vénebbként”, 1951 születésként én ugyan derűsebben látom a világot, többek között akkor, amikor az ő műveit olvasom. Hiszen ennek a gazdag és változatos termésnek éppen az a lényege, hogy a „napok romjaiból”, régi építkezések, történetek maradványaiból élet-erősítő, szívderítő történetekkel melengeti szívünket, erősíti elménket, még ezekben a járvány árnyékában végigvacogott, vagy éppen végighősködött időkben is.

Ez a legújabb gyűjteménye, a Fekete Sas, egy olyan, erre a névre hallgató, méltán legendásnak nevezhető székesfehérvári fogadó, majd szálloda hétköznapijaiba vezet el bennünket, amely édestestvére szülővárosom, Pécs ugyancsak mesetermő Nádor szálójának. Nehrer ezeken az oldalakon nem tesz egyebet, mint – sok-sok korabeli dokumentumra, többek között újságcikkekre, helytörténeti kiadványokra támaszkodva – csak mesél, mesél, az 1885-től 1917-ig terjedő esztendők Alba Regiájáról, s az ott élő, vagy oda utazó urakról és hölgyekről. De nem ám a „békebeli” mesék sokszor álszemérmes, szépítő-enyhítő modorában, hanem úgy, mint egy jókedvű és – legjobb pillanataiban legalábbis – Rejtő Jenő köpönyegéből kibújt bűnügyi tudósító. Hősei között zömmel férfiúi

gazfickók, hamiskártyások, csalók, stiklikirályok vannak, de akadnak azért köztük jócskán bűnöző hajlamú hölgyemények is, például az ifjú lánykákat prostitúcióba rángató, vagy legalábbis rángatni akaró Kató, vagy éppen a Paulini János hadnagyot első világháborús szabadságideje alatt szeretett és nagy értékű fotómasinájától megfosztani próbáló szélhámosnő, Klaudia. Az egykori, nevezetesen fényképezőgép-márka pontos leírása alkalmat ad nekünk arra, hogy jelezzük: Nehrer György nem csupán jól ír, de kitűnően „fényír” is, legalább egy évtizede emlékezetes és informatív értékű fotó- és kisfilm-tudósításokban örökíti meg szeretett városa, Fehérvár minden számottevő eseményét, egy elhívott és elhivatott krónikás, mondhatnánk: e város „Tinódi-ja” elkötelezettségével.

Nem véletlenül adtam előljáró soraimnak a „Fehérvári capriccio” címet: hiszen ez már az első sorok elolvasása után nyilvánvaló; ezekben a novellákban éppúgy áradnak-gomolyognak a történetek és a szereplők, s rajzolódik ki előttünk a monarchia utolsó harminc, békés, majd háborúba süllyedő éveinek fehérvári élete, mint a sokunk által szeretett Hrabal-Menzel szerzőpár remekében egy cseh városké. De eszünkbe juthatnak hazai példák is, elsősorban Mikszáth és Krúdy írásai, de még a szülővárosához, Selmecbányához megható hűséggel és sok-sok, bennünket a Felvidékre vezető mesével megnyugtató, vagy éppen felkavaró Kosáryné Réz Lola.

A történetek folyamatosságát, regényszerűvé formálódását egy központi szereplő biztosítja: a fehérvári rendőrség dísze-virága, a hatalmas termetű, de Mátyás királyhoz hasonlóan igazságszerető és mindig igazságot osztó, nagyon szeretni való Szamosvári főhadnagy. Hogy ő költött, vagy éppen valóságos alak, azt nem tudom bizonyosan, de azt igen, hogy pontosan olyan közszereplő volt/lehetett ő, akire minden településnek, minden teremtet embernek, minden időben égető szüksége van.

A ráadásról is ejtsünk néhány szót: Nehrer György írásaiból sok mindent megtudhatunk a régi idők táplálkozási szokásairól, kedvenc itókáiról és pőfékelni valóiról, s szövegei nyomán akár egy-egy szótól „feltámad” az általa visszaszólitott, hol igazi, hol (sok szerző által!) hamis aranyba vont korszak. Közöttük egy rég

feledésbe merült magyar pincéri szakszó, a „hangedli”, a kiszolgálók karján hol patyolatfehéren, hol bizony bor- és ételfoltosan lengedező kendő.

Végül még járványtörténeti kitérőkkel is találkozhatunk A Fekete Sas lapjain, például egy kései, 1890 nyarán pusztító kolera-járványról. De ne a gondot, a bánatot, a sokszor csak „stikliszerű” bűnöcskéket vegyük észre ezekben az igaz mesékben, hanem a szépet, a kifogyhatatlan életörömet és életünneplést. Egyszóval mindazt, amivel ez a novellafüzér – ezúttal felnőtteknek szóló – „mesék, borozgatás közben” gyógyítgatja, biztatja és felderíti napjainkat.

Budapest, 2020.

Petróczi Éva

nyugalmazott egyetemi docens

A három csaló (1885)

Három rosszkedvű férfi ült a Fekete Sas Szálló éttermének asztala körül. Odakint olyan cudar idő volt, hogy az ember még a cselédjét is sajnálta volna az utcára küldeni. A hárman siller bort ittak Mohai Ágnes vízzel, és ócska szivarokat szívtak. A pénztelenségről beszélgettek, és abban állapodtak meg, hogy az ördög vinné el az egész világot.

Az egyiküket Goran Stancsicsnak hívták. Eszéki születésű, horvát nemzetiségű ügyvéd fia volt. Az apja a helyi Strossmayer-párt lelkes tagjaként buzgólkodott, a magyarokkal való kiegyezés ellenzőjeként. Jól beszélt magyarul, mert egy magyar városban máskülönben nem boldogult volna. Horvátnak vallotta magát, bár azon a nyelven nemigen tudott. Az apja nem volt gazdag, de ő úri módon élt, hogy miből, az sokak számára rejtély maradt.

A másik férfi olyan volt, mint egy egyenruhába öltöztetett parasztleány, noha ő báró Brémer István névre hallgatott. Ő sem volt gazdag ember, hiába takarékoskodott, sőt, talán olykor koplalt is. A báró nem szerette Gorant, többek között azért, mert német származása ellenére ő meg magyarnak vallotta magát. Gorannal a politikát illetően nem értettek egyet, a szélhámosságban annál inkább.

A harmadik férfi előkelő külsővel büszkélkedhetett. Aki nem tudta róla, hogy a neve Mayer Jónás, és hogy az apjának asztalosüzeme van Lackenbackban, az megesküdtött volna rá, hogy vérbeli arisztokrata. Őt mindenki szerette a társaságban. Azt sem igen bánták, hogy állandóan úgy beszél az apjáról, mint valami halálos ellenségéről, akit vagyonából kiforgatni nem nagy bűn. Az asztalon lévő silleres üveg időközben kiürült.

– Iszunk még eggyel? – kérdezte Mayer.

A báró az óráját nézte. Aztán Mayer hirtelen ötlettől vezérelve...

– Hallja... izé! Hugó, vagy mi a neve?! Hozzon egy üveg Rödert, meg egy Medocot, és tiszta poharakat.

Ritkán rendelnek vidéki szállodában drága francia pezsgőt, és ez a tény Hugót, a pincért is felvillanyozta. Hozta az ezüstösen csillogó hűtővödröt. Mozgása az eddigi unott lődörgésből királyi felszolgálóra változott. Még a karján lévő „hangedlit” is tisztára cserélte.

Aztán a három férfi szorgosan poharazgatott, miközben lovakról, nőkről és kártyáról beszélgettek, amíg ki nem ürültek az üvegek. Kifelé menet Mayer odaszólt a pincérnek:

– Írják a tizenkettes szobához!

A szobájukban a többiek megkérdezték tőle...

– Jónás, nincs is pénzünk, mi a fenéből fogjuk ezt kifizetni?

– Ki mondta nektek, hogy ki akarjuk fizetni? Mulatunk, egyszer élünk, és pár nap múlva eltűnünk, mint a kámfor!

Ezen aztán jót nevetett a három svihák. Illetve Stancsics valahogy nem tudott nevetni, csak a levegőt kapkodva nyerítette. De már megszokták, hiszen együtt katonáskodott a három zshivány. A báró azonban a bakaságnál többre vitte. Már nem volt aktív katona, de még mindig a tiszti egyenruhát hordta. Jó erős anyag, nehezebben kopik, mint a civil öltözék. Neki pedig nem futotta drága ruhákra. A bárói címért az üzletben meg semmit nem adtak. A vagyont, ami az öregapjáról a családra szállt, azt az apja már régen elkótyavegyélte. Így aztán ebből a díszes triumvirátusból csak a semmitérő bárói cím, meg az egyenruha lógott ki. A Fekete Sasban ettek, ittak, esténként a kávéházban kártyáztak és szivaroztak. Olyankor úgy tettek, mintha nem ismernék egymást. Aztán összejátszva a kártyában, a gyanútlan áldozatot csőbe húzva, megszabadították a pénzétől.

Egyik este egy fiatal baka tévedt be a Fekete Sas Kávéházba. Már kissé italos volt, mint kiderült, szerelmi bánat gyötörte lelkét. Egy baka mi mástól lenne bánatos, mint egy reménytelen szerelemtől. Aztán nagy bánatában és némi unszolásra, hogy nincs ki a létszám, leült kártyázni a svihákokkal. Ez bizony nem volt túl jó ötlet. Ha valaki már eleve ittas és még szerelmes is, akkor bármi előfordulhat. Elő is fordult, merthogy az összes pénzét elveszítette. Aztán a következő körben még annál is többet. Mayer felajánlotta, hogy nem kell az adósságot megfizetni, cseréljen ruhát Stancsics Gorannal. Így a baka civil lesz, Stancsics meg az egyenruhás báró tiszti szolgája. Meg is hívták a bakát, Boros Istvánt, egy közös mulatságra.

– Gyere, cimbora, ne törődj a nőkkel, ma mulatunk – mondta Mayer.

A szobájukban ruhát cseréltek, amelyek illettek mindkét férfire. Az úti cél nem volt túl távoli, csak a Magyar Király Szálloda. A Stancsics egész este tisztiszolgát játszott, és jó hangosan báró urazta Brémert, ami neki amúgy is kijárt. Amikor fizetésre került a sor, akkor a báró magához intette a tisztiszolgáját és elkérte tőle a postai váltót. Kitöltötte és aláírta, majd a pincér kezébe nyomott némi aprót borra való gyanánt. De honnan is volt nekik váltójuk?

Néhány éve Stancsics lopta el az apja ügyvédi iratai közül egy egész köteggel. Valami peres eljárás alkalmával került az öreghez a bőrröndnyi hamis váltó, ami az eszéki nyomdában készült. Eddig nem is lett volna gond vele, mert hamissá a postai hitelesítő bélyegző tette, ami nem volt valódi. De ki tudná azt De ki tudná azt megmondani háromszáz kilométerrel arrébb, hogy az a bélyegző eredeti vagy hamis.

Felhajtották a maradék italukat, majd egy konflist rendeltek, azzal a kéréssel, hogy legyen a Fekete Sas Szálloda előtt hajnali fél kettőre, és várakozzon, ha esetleg még nem lennének ott. A jókedvű társaság visszaballagott a szállására, és a szobájukban ruhát cseréltek. Boros István újból baka lett, Stancsics meg szélhámos.

Ezután megkérték az ittas bakát, hogy csalja ki valamilyen indokkal a portást az udvarra, amíg ők hárman kislisszolnak a csomagjaikkal a szállodából. A baka nem sokat értett az egészből, mert mindvégig rendesen töltögették bele a drága italokat. Nagy csuklások közepette végül sikerült valamilyen indokkal eltávolítania a portást, így a három szélhámos a várakozó fiákerrel kereket oldott. Az állomásra vitették magukat, majd a Magyar Nyugati

Vasúttársaság vonatjával Veszprémbe mentek, ahol az útjukba eső, első fogadóban megszálltak.

A díszes társaság reggel úgy döntött, hogy tovább állnak, mert Székesfehérvár elég közel van, és az sem ártana, ha legalább két hétig külön utakon járnának. Stancsics úgy döntött, hogy hazamegy pár napra Eszékre, az apját boldogítani. Mayer a délben induló vonattal Kiscellre utazik a rokonokhoz, legalább meglátogatja Berta nénit meg Franciska kuzint. Onnan talán Lackenbackba is benéz, hátha az apjától sikerül némi költőpénzt kicsikarni. Brémer elég sokat habozott, hogy merre induljon, aztán Kisbáka egészen jó ötletnek tűnt. Ott élnek jómódú távoli rokonok, akiknek be is kellene mutatkoznia, mert olyan régen látta őket.

A három svihák megegyezett abban, hogy két hét múlva találkoznak Budapesten, a Lánchídnál, az alagút bejáratánál. A szélrózsa három irányába indultak: nyugatnak, keletnek, délnek – jó távol egymástól.

Stancsicsnak és Brémernek egy órán belül érkezett vonatja a távozáshoz, de Mayer délutánig várakozásra volt ítélve. Úgy gondolta, hogy reggeli után most az a leghelyesebb megoldás, hogy meghúzza magát, és nem mutatkozik emberek között, hanem a szobájukban alszik egyet az átmúlatott éjszaka után.

A másik két pernahajder gyorsan csomagolt, és vonatra szállt. Mayer pedig békésen szunyókált az ágyában, amikor hatalmas robajra riadt fel. A robaj az ajtó hirtelen betörése miatt keletkezett.

– A törvény nevében letartóztatom! Ne tanúsítson ellenállást! – ordította Szűts János, székesfehérvári rendőr.

Szegény Mayer mozdulni sem bírt, nemhogy ellenállni, mert két megtermett veszprémi rendőr feküdt rajta, fejenként mázsa feletti

súllyal. Mire észbe kapott, hogy mi történt, addigra már a bilincs rajta volt a kezén. A fehérvári rendőrben még dolgozott az indulat, hogy falvakon és városokon keresztül üldözte a bandát, így aztán mérgében lehúzott egy nyaklevest Mayernek, hogy meg ne sántuljon.

Vonatra ültek, és még aznap előállították őket a rendőrkapitányságon. Seidel Lajos rendőrkapitány az ügy súlyosságára való tekintettel személyesen hallgatta ki a gyanúsítottat. Mivel Seidel nem volt egy délceg alkatú rendőr, inkább olyan irodista féle, behívatta Szamosvári főhadnagyot, aki amúgy is a belvárosra ügyelt szolgálati idejében.

Míg a parancsnok Mayernek keresztkérdéseket tett fel, aközben a főhadnagy a gyanúsított háta mögött állva, a vállait masszírozta. Nem mintha annak lett volna izomláza, inkább csak megszokásból gyúrta.

– Eltöri a csontjaimat! – kiabált Mayer.

– Dehogy töröm, vigyázok én magára, hogy egyben maradjon, amíg börtönbe nem kerül. Válaszoljon szépen a parancsnok úrnak, hogy kik voltak a bűntársai?

Mayerben volt zsványbecsület, vagy hallgatott, vagy tagadott, de nem árulta el társai nevét délutánig. Akkor már a parancsnok is, és a főhadnagy is ingujjban volt. Szamosvári könyékig fel is hajtogatta az ingét. Aztán délutánra Mayer húsa olyan puhára lett masszírozva, mintha egy nagy kondérban főzték volna öt órán át. Estére a cimborák neve és címe is jegyzőkönyvbe került.

– Na, ezt megspórolhatta volna magának és nekünk is, ha délelőtt elmesél mindent – mondta a parancsnok.

– Ha nem hívja ide ezt a banga nagy embert, magának sosem árultam volna el.

Néhány nap múlva a három jómadár egy közös cellában, rabkoszton várta a bíróság döntését. A részletes vallomások alapján az ország számtalan pontján nyolcvan esetben károsítottak meg vendéglőket, szállodákat, kereskedőket és magánembereket. Végül megszületett az ítélet...

– Szedjék össze a holmijukat, mennek Szegedre a Csillagbörtönbe! Szép új intézmény, januárban adták át. Maguk lesznek az első lakók! Aztán a falakat ne firkálják össze!

Ezzel köszönt el tőlük Szamosvári főhadnagy.

A szökött lány (1889)

Az ablakra sütött a felkelő nap, és akár azt is hihette valaki, hogy odakinn meleg van. A szállodában és az utcában csend volt. A vendégek még álmosan forgolódtak az ágyaikban, és feljebb húzták magukon a dunyhát. Feri este rakott a tűzre, de az régen volt, mert azóta már az utolsó fahasábot is felemésztette a parázs. Füst se szállt a kéményekből. Gitár és Fakír nyugtalanul moco­rogtak. Néhány légy az istálló melegében keresett menedéket a hűvös éjszakák elől. Most a lovakat bosszantották unalmukban. Hol a fülüket,

hol az orrukat csiklandozták lábaikkal. Szegények mérgükben hangosakat dobbantottak patáikkal az istálló tégláin, és farkukkal nagyokat csaptak jobbra és balra.

– El menj innen, Zu, mert megütlek! – mérgelődött Fakír, és egy nagyot csapott a farkával.

– Potyogtassatok valamit, akkor békén hagyunk benneteket.

Zu nem ment el, mert szemtelen jószág, és különben is világosodik. A zajra Miska is felébredt, és rossz szokása szerint beleordított a hajnalba. Kinek és mit ordít egy számár, ki tudja? De Miska ezen sosem morfondírozott. Neki ordítania kell, és kész. Lassan ébredezett az udvar. Fejsze csattanások, egymásra eső, tompán koppanó fahasábok zaja, lábosok fedők zörgése a konyhán, és Irma, a szakácsnő bosszankodása hallatszott, hogy a mosogatólány nem végzett rendes munkát. Aztán Jakab úr, a portás, nagyot nyújtózkodott, és hangosan ásított. A felöltőjét megrángatta lefelé, mintha ettől a mozdulattól a ruhadarab kevésbé lenne gyűrött. Megérkezett Márton, a kocsis is.

– Feri, a lovak rendben vannak?

– Kiganéztam, enni is kaptak. Mindjárt befejezik, adok nekik inni, aztán mehetünk.

Kora ősszel nehezebben indulnak a napok. Mintha a nagy nyári meleg elfárasztotta volna az embereket és állatokat egyaránt, úgy tűnik, most szeretné kipihenni magát mindenki. Aztán lassan készülődnek az emberek, és új napra ébredt a város is. Gitár és Fakír a kockaköveken néha megcsúsztatva, de vidáman ballagtak a vasút felé. Ettek, ittak, és Zu-ék is eltakarodtak. Kiröppentek Feri után, amikor kivitte az almot.

– Lendítsd azt a koffert, Feri, mert megszakadok, ha egyedül kell emelgetnem mindegyiket! – A kisasszony is velünk jön? – kérdezte Márton egy elegánsan öltözött fiatal hölgytől.

– Igen! A Fekete Sasban foglaltam szobát.

– Melyik az ön csomagja?

– Az a nagy bőrtáska.

– Feri, segíts a kisasszonynak felszállni!

Feri segített, és a kocsis is megtelt. Időközben a város is felébredt kora őszi álmából. A kocsikerekek hangosan zörögtek a macskaköves úton, ébresztőt zenélve a hétalvóknak. A portán Jakab úr mindenkinek az adatait felvezette egy könyvbe, mert rend a lelke mindennek. Sok ember megfordult már itt, és Jakab úrnak jó szeme volt hozzá, hogy ki az, aki rosszban sántikál, vagy ki az, aki gyanús? A fiatal kisasszonyra is rákérdezett.

– Egyedül méltóztatott jönni?

A kérdés hangsúlyában volt valami gyanakvás, amit a hölgy egy határozott válasszal igyekezett tompítani.

– Igen, kérem szépen! Látogatóba jöttem a rokonaimhoz.

– Szabad a nevét, és az adatait?

– Schlesinger Irén magánzónő.

Jakab úr gondosan felvette az adatokat, és vissza is olvasta őket, hogy stimmel-e minden.

– A hetes szoba az öné! Tessék nyugodtan elfoglalni a szobát, a csomagjait hamarosan felviszik.

Pongrátz úr, a szálloda egyik vezetője érdeklődött a portásnál, hogy minden rendben ment-e a bejelentkezéseknél.

– Igen! Készen van a bejelentőkönyv, rögtön adom.

– Egy gyanús személy van, de lehet, hogy tévedek.

- Ki az?
- Schlesinger Irén budapesti illetőségű kisasszony.
- Jakab úr, maga képzelődik!
- Lehet, de nem szoktak ilyen feltűnő öltözetben utazni az emberek, hacsak nem valami hercegnő a kisasszony. A lakcíméből ítélve, nem hinném, hogy az lenne.
- Figyelünk rá, legyen nyitva a szeme, nehogy fizetés nélkül távozzon a kisasszony.

Hóna alá csapta a bejelentőkönyvet, és elballagott a rendőrségi nyilvántartóba. A folyosón már voltak néhányan, és csendesen várakoztak. Leült egy hosszú padra. A fehérre meszelt falak, a rácsos ablakok, a kemény pad mind azt a célt szolgálta, hogy aki ide bejön, az lássa, neki itt sok szava nem lehet, és jobban teszi, ha nincs is. Szóval Pongrátz úr szépen ült, ült és várt a sorára. Aztán őt szólították.

- Következő?
- Fekete Sas szálloda.
- Foglaljon helyet! Képném a bejelentőt.
- Tessék parancsolni. Egy gyanús vendégünk van.
- Nocsak!
- Úgy tűnik, hogy egy ifjú hölgy az a bizonyos illető, de szemmel tartjuk, ha valami gond lenne, értesítem.
- Azt el is várjuk.

Az üzletvezető, eleget téve a bejelentési kötelezettségének, visszaballagott a szállodába. Ebédidőben, szokás szerint, az ajtó mellől figyelte, hogy rendben mennek-e a dolgok. Mindenki elégedett-e a felszolgálással, az étellel? Néha utasításokat adott egyik-másik pincérnek.

– Hugó, a hármias asztalnál már leszakad a keze a vendégnek, anynyit integet. Legyen szíves, menjen oda!

– Igen, uram! Köszönöm, uram!

Megéhezett Schlesinger kisasszony is, és felkereste az éttermet. Az ajtó mellett álló üzletvezetőnek köszönt.

– Jó napot kívánok, ebédelni szeretnék!

– Egyedül óhajt ebédelni, vagy van kísérője a kisasszonynak?

– Egyedül ebédelek!

– Rögtön intézkedem!

Az üzletvezető intett Hugónak.

– Kérem, kísérje a hölgyet a hatos asztalhoz.

A lány nyakán vastag aranylánc volt. A ruha dekoltázsában a lánccon három virágkehely, és mindháromban gyémántkövek. Ez egy vagyon – gondolta magában az üzletvezető, miközben érlelődött benne a gondolat, hogy visszamegy Hegyi János rendőri nyilvántartóhoz. Ez egy ház ára, amit a nyakán visel ez a kis hölgy. Akit nem zavartak a kíváncsi tekintetek, és jó étvággal fogyasztott, a legdrágább italt és ételt rendelte, ami az étlapon volt. Majd Hugónak kifizette az ebédet, és távozott az étteremből. Az üzletvezető magához intette Hugót.

– Rendben ment a fizetéssel minden?

Ez a kérdés azt jelentette, hogy kapott-e borravalót...

– Nagyon is rendben, Pongrátz úr! Két forint borravalót kaptam. Ahhoz képest viszont nem sok, hogy a táskája tömve van pénzzel. Én még ennyi pénzt egyben nem is láttam.

Délután az üzletvezető visszament a rendőrségi nyilvántartóhoz, és elmesélte neki a tapasztalatait.

– Ma már nem tudok kimenni önökhöz, mert sok elfoglaltságom van, de holnap délelőtt a körmére nézünk ennek a kisasszonynak, és elszámoltatjuk, hogy miből is él ilyen nagy lábon.

Másnap reggel a kisasszony egy hétköznapi, de elegáns ruhában távozott a szállodából. Kifizette a szállást, és elkészönt Jakab úrtól, a portástól. Aztán délelőtt megjelent Hegyi úr, a rendőrségi nyilvántartó, és kereste a kisasszonyt.

– Miért nem tartották vissza?! – mondta mérgesen.

– Kérem szépen, tisztességesen kifizette a szállást, és gáláns borralvalót adott. Mi okunk lett volna visszatartani?

– Hová ment ez a kisasszony?

– Azt, kérem, nem kötötte az orrunkra – mondta Jakab úr.

Nagy dühösen távozott Hegyi János rendőrségi nyilvántartó. Közben Schlesinger kisasszony munkára jelentkezett a Stefanics József kocsmárosnál, akivel még tegnap megállapodott, hogy felveszi pincérnek, és szállást is biztosít neki, kedvező fizetési feltételekkel. Csomagját az új szállásán letette, majd átöltözött. A kocsmáros pedig elment bejelenteni az új alkalmazottját a rendőrségnek, ahogy az elő volt írva. Hegyi János betűzgette a kocsmáros írását.

– A betyárját! Várjon csak!

Aztán előkereste a könyvből a Fekete Sas bejelentőjét, és egyeztette az adatokat. Szólt a hivatalsegédnek, hogy azonnal menjen egy lovasrendőr a Stefanics kocsmához, s állítsa elő a kapitányságon Schlesinger kisasszonyt, kihallgatás céljából.

A kocsmáros csak hüledezett, szólni sem mert. Most nézhet másik pincér után. De hol talál ilyen intelligens, szép hölgyet, aki ezt a munkát elvállalná? Egy óra múltán a kapitányságon elővezették a kisasszonyt, aki inkább dühös, mint ijedt volt.

– Üljön le, és nyugodjon meg! Szamosvári József főhadnagy vagyok. Én vezetem az ön kihallgatását. Ha mindent bevall őszintén, az enyhítő körülménynek számít a bíróságon. Tolvajlásért kap egy évet, aztán mehet haza. Ne nehezítsük meg egymás dolgát, főleg így ebéd előtt. Én kérdezek, ön meg válaszol őszintén.

– Úgy lesz, főhadnagy úr!

– Kitől lopta el a kettőszázhetvenhat forintot és a leltár szerint felvett nagy értékű karkötőket és nyakláncokat?

– A saját tulajdonom és örökségem, amit anyám és apám rám hagyott.

– Megmondtam, hogy ne próbáljon hazudozni, mert erre nekem nincs időm! – mondta magából kikelve Szamosvári.

Schlesinger kisasszony felállt a székről.

– Mindent bizonyítani tudok, kérem, hogy forduljon el, amíg előveszem az iratokat.

– Azt nem tehetem, de ön elfordulhat.

A ruhája alatt matatott egy darabig a kisasszony, és egy összehajtogatott papírt adott át a főhadnagynak. Az gondosan, kétszer is végigolvasta az iratot.

– A pénzt és az ékszereket tegye el, azok valóban önt illetik. Bár az iratban jóval több pénzről esik szó.

– A többi a bankban van, amihez nem férek hozzá.

– Innen addig nem mehet el, amíg el nem mondja, hogy mit keres Székesfehérváron! – kezdte Schlesinger kisasszony kihallgatását.

– Kérem szépen, az úgy történt, hogy az én drága apuskámnak volt egy téglagyára Kaposváron, a Pécsi út baloldalán, a Margit-malom mellett. Sokat jártam oda apussal. Főleg télen szerettem ott lenni, mert amikor kitették az udvarra a sok forró téglát, akkor a sorok

között lehetett melegedni, mintha egy nagy kályha fűtené az udvart. Aztán apuska tüdőgyulladást kapott, magas láza lett, és egy hét alatt meghalt. Az orvos azt mondta, lehet, hogy a sok szivar és az idegeskedés sem használt neki.

Szóval, apuska halála után a gyár még működött egy darabig, mert a testvérének, Albert bácsikámnak is volt egy téglagyára a Szigetvári utcában. Ő egy ideig, amíg Kaposváron éltünk, segített igazgatni a gyárat. Aztán anyámat a rokonai felcsábították Budapestre, és összeboronálták Szedlák Vendel puskaművessel. Öreglegény volt, és tisztességes embernek nézett ki. Anyuskát elvette feleségül, így ő lett a gyámom.

Apuska után a vagyon felét anyám, a másik felét én örököltem. Amikor elköltöztünk Kaposvárról, Albert bácsi megvette anyustól a gyár felét, ha már úgylis ő igazgatja, legalább valami haszna legyen belőle. Anyus pénze gyorsan fogyott, mert új házba költöztünk, és a puskaműves inkább csak vadászni és kártyázni járt a cimboráival, és nem nagyon dolgozik azóta sem. Kitalálta, hogy feleségül ad az unokaöccséhez, amikor még alig múltam tizennégy éves. Szerencsére, anyus is ellenkezett. Kártyás és italozó ember az az unokaöccs.

Aztán anyus is megbetegedett, és pár hónapja meghalt. Anyám betegsége alatt megint a férjhezmenetelem volt a legfontosabb dolga Szedláknak. Már nem bírtam tovább a zaklatásokat, így aztán összesepakoltam anyus ékszereit, meg a pénzt, amit találtam, mielőtt azok is elúsznak a kártyán. Hagytam egy levelet, hogy elköltöztem, ami az enyém, azt elvittem. Azért Fehérvárra jöttem, mert itt nincs ismerősöm és rokonunk sem. Itt biztosan nem keresnek. Két hónap múlva nagykorú leszek, és akkor visszamegyek Kaposvárra. A fele

téglagyár az enyém, és az Albert bácsi sem bánja, ha ott vagyok. Úgy gondoltam, hogy segítek neki a munkában. Aztán majd férjhez megyek, amikor megszeretek valakit. Ezt a két hónapot szeretném végig dolgozni, hogy a pénzem ne fogyjon el. Ha csak pincéernői munka van, akkor azt fogom csinálni. Kibírom!

– Elmehet a kisasszony, de a várost addig nem hagyhatja el, amíg Budapestről meg nem érkezik a válasz, hogy nincs feljelentés ön ellen. Ha a gyámja feljeleni lopás miatt, akkor újból be kell jönnie. Akkor viszont keressen egy ügyvédet. Az ékszereket meg a pénzét tegye be a bankba, mielőtt lába kél. Ha mindenképpen pincéernő szeretne lenni, visszamehet a Stefanics kocsmába. Ha meggondolta magát, akkor beszéljek Pongrátz úrral, hogy vegyék fel a szállodába. Úgy tudom, amúgy is keresnek az irodára valakit, aki talpraesett, nyelveket is beszél, és a papírmunkákat is el tudja látni.

– Nagyon köszönöm, főhadnagy úr!

Örömeben felugrott, és a tárt karokkal elindult Szamosvári felé.

– Na, na, na, kisasszony, hivatalos személyt nem ölelgetünk. – dörögte magában a nagydarab rendőr, aztán odament az ablakhoz, levette a bepárasodott szemüvegét, és gondosan tisztogatni kezdte. Rég elvesztett lánya, Rozika, járt a fejében.

A lélekkufár (1890)

Nagy meleg volt, és ilyenkor, különösen Pesten, a kolera sűrűbben szedte az áldozatait, mint télen. Főként a szegényebb negyedekben, ahol a higiénia túl sokat senki nem adott. A szüretlen ivóvíz és az étkezési szokások is kedveztek a járvány terjedésének. Erzsike szegényes holmija egy nagy kendőben elfért, amit gyorsan összekapkodott, amikor meghallotta a főbérő hangját, aki éppen az egyik lakóval kiabált a tartozása miatt. Batyujával a Markotányos utcai kolerabarakkhoz sietett, de már későn ért oda.

Akik most a halálban pihennek, azokat Isten fia fel fogja támasztani, életre fogja kelteni a földön. Eljön az óra, amelyben mindazok, akik a sírokban vannak, hallani fogják az ő hangját, és kijönnek.

- Hogy hívnak, gyermekem?
- Pallag Erzsikének.
- Édesanyádat?
- Pallag Jánosné.
- Édesapád hol van?
- Tavaly vitte el a kolera.
- Testvéreid vannak-e?
- Már nincsenek. Volt két kisfiú, Janika meg Lacika, de ők is meghaltak.
- Rokonaid vannak-e?
- Igen, a keresztanyám, Erzsi néni.
- Hány éves vagy?
- Tizenhárom.
- Van hová menned?

Azt mondta édesanyám, ha vele valami történne, akkor menjek a testvéréhez, Erzsi nénihez.

- Tudod, hol lakik?
- Igen, már voltam náluk többször is, a Zacsetzky-telepen. Amikor legutóbb ott jártam, jöttek egy nagy géppel, ami gőzt fűjt, azzal fertőtlenítettek mindent. A Józsi bácsit meg elvitték egy hordágyon, mert meg volt halva.
- Menjél, lányom, Isten hírével, mert itt is a halál csapkodja az ajtót mindennap.

Erzsike toporgott az utcán árván és bizonytalanul, hogy mitévő legyen, merre induljon? Egyedül maradt a gondolataival, de a halál borzongató titkára nem kapott választ. Az anyja még az ágyon feküdt, letakarva, de tőle mégis nagyon messze már. Ezt a végtelen mozdulatlanságot nem értette. Nem tudott sírni, de a kis batyuja most mázsás súllyal húzta a vállát. Becsukta a szemeit, mert úgy gondolta, ha kinyitja, akkor minden más lesz, minden ugyanolyan, mint előtte. Sőt, még annál is szebb. Ott lesz vele anyuska, aki írni

és olvasni, főzni és vasalni tanította. Aztán erőt vett magán, még utoljára visszanézett az épületre, majd elindult a keresztanyjához. Csámpásra taposott kopott cipőjének fehérsége már a múltba veszett. A nyári, vékony szoknyának az anyagát a sok mosás még vékonyabbra csiszolta, így aztán néhány varrás és egy kisebb szövtfolt is tarkította.

A telepre érve látta, hogy a keresztanyja az udvaron lévő nagy üstben forralja a vizet. A katlan fehér füstje szinte függőlegesen szállt, talán egész a felhőkig ért. Lehet, hogy anyuska is látja? Édesanyja húga úri házaknál vállalt mosást és vasalást. Özvegyasszony három gyerekkel mást nem tehetett.

– Kezét csókolom, Erzsi néném!

– Hát te meg, egyedül? – fordult felé az asszony kezében egy halom ruhával.

– Anyuska meghalt – mondta pityeregve. Azt mondta, ha valami történik vele, akkor jöjjenek ide magukhoz.

– Azt nem mondta, hogy miből tartsalak el? Itt van három éhes száj, most idejössz negyediknek?

– Van egy kevés pénzem, ami a sublótban volt, azt elhoztam. Tudok már vasalni is. Igaz, nem mindenfélét, de már sok mindent. Segítek Erzsi nénémnek a munkában. Anyuskának is segitettem. Nem leszek útban.

– Szaladj, rakd le a csomagodat, aztán jöhetsz is. Szét kell válogatni a ruhákat. A Szalay úr ruháit, a „nasasszonyét”, meg a fiatalurakét. Külön a fehéreket meg a színeseket. Igyekezz vele, mert mindjárt meleg a víz. – Menj a konyhába, ott van a stelázs a szóda egy hengeres, piros papírdobozban! De nehogy a VIM-et hozd ki!

– Tudok már olvasni, anyuska megtanított.

– Ne szájalj, igyekezz! – Holnap elkérjük a szomszédától a kordét, aztán elhozzuk a lakásból anyád dolgait is.

– Nincs kifizetve a lakás, mert anyuska nem tudott dolgozni a betegsége miatt, és csak a fele pénz van meg.

– Majd kilessük, mikor nincs ott a főbérlő, aztán akkor megyünk be.

Másnap a kordén elhozták a ruhákat, asztalterítőt, néhány konyhai eszközt, konyharuhákat, egy esküvői képet a falról, meg egy kis feszületet. Egy pár kopott cipőt és egy nadrágot, ami az apjától maradt, a kordét kölcsönző szomszéd örömmel elfogadta. Erzsike keményen dolgozott. A sublótfiókba rejtett pénzecskéje már kezdett elkopni, mert hol erre, hol arra kért a keresztanyja. „Majd visszaadom.” Persze sosem adta vissza. Ahogy jött az ősz, a mosás egyre nehézkesebbé vált. A ruhák nem száradtak rendesen, és a vasalással szárítani nagyon sok és fárasztó munka volt. A pénz is éppen csak csöpögött. Az unokatestvérei kicsik, és mindig éhesek voltak. Sajnálta őket.

Egyik nap a szenes vasalót lóbálta, hogy a faszén kellőképpen izzon benne. Valahogy lecsapódott az alja a lendülettől, és egy férfiingre hullott a sok izzó szén, amit rögtön lyukásra égetett. A keresztanyja hatalmas patáliát csapott miatta, és dühében arcul ütötte. Csak állt, és nem érzett a fájdalomon kívül semmit. Őt még soha senki nem ütötte meg. Állt, és potyogtak a könnyei.

– Holnap összeszeded a holmidat, és mész innen. Kapsz tőlem egy ajánlólevelet, hogy nálam dolgoztál segédként. Ennek is örülhetsz. Mész Ercsibe, ott majd kedvedre viháncolhatsz.

Most nem bánta, hogy mennie kell; ment volna magától is. De hová menjen? Bele az éjszakába, vagy neki a Dunának? Lehet, az volna a legjobb, hiszen se apja, se anyja, aki vigyázzon rá. Miért hagyta-tok egyedül? Mindig szót fogadtam, és imádkoztam értetek és a testvéreimért. Én nem akartam kárt csinálni senkinek!

– Erzsi anyu! – én nem akartam, véletlen volt!

– Kifizeted az inget, aztán takarodsz innen. Örülj, hogy nem kapsz még egy pofont.

Erzsike beszaladt a szobába a gyerekekhez, és egy párnába sírta a bánatát. Másnap elvette a keresztanyja az ing árát, és összecsomagolta a kis batyuját, majd feltette a vonatra.

– Ercsiben leszállsz a vonatról. A Fő utcán lakik Jirevitsó Katalin, egy régi barátnőm. Már nem tudom, hogy melyik házban.

Megkérdezed valakitől. Odaadod ezt a levelet, és szót fogadsz neki, akkor jó sorod lesz nála. Köszönd meg, hogy befogad, és gondoskodik rólad.

A vonat komótosan döcögött a síneken. Erzsike a folyton változó tájat fürkészte az ablakon keresztül. Néha összeért a mező az éggel, néha fázós, nyirkos ködbe burkolódzott. Magasban varjúcsoport keringett. Arra gondolt: vajon akik most halnak meg, azok fáznak-e? „Anyuska is megszidott volna az ing miatt, de biztos, hogy nem ütött volna meg.” Soha nem utazott még egyedül, és ilyen messzire végképp nem. Ez kicsit elterelte a figyelmét a keresztanyjáról és a tegnapi pofonról. A vonat lassított, és begördült az állomásra. Aztán az utcán megkérdezett egy asszonyt, hogy merre van a Fő utca?

– Menjél ezen az úton egyenesen. Látod azt a templomtoronyt? Az a Nagyboldogasszony templom, ne téveszd szem elől, akkor biztosan odatalálsz.

Elindult kis motyójával az úton. Szeles, hűvös idő volt, összébb húzta magán vékonyka kabátját. Hamarosan megjön a tél, és meg rázza hókuksmáját, hogy fehérbe borítsa a világot, és megfagyassza a Duna jegét. Szembe fújt a szél, és a kendője alá is bebújt. Kíváncsian körbenézett, aztán hátul meg kiszaladt.

Erzsike nézegette a házfalakat, kereste a kis táblákon az utcanévket. A templom már egész közel volt, amikor felfedezte, hogy éppen a Fő utcában jár. Megállt az egyik háznál, és bekopogott. Idős asszony nézett ki az ablakon.

– Mi járatban? – kérdezte.

– Jirevitsó Katalin nagyságos asszonyt keresem.

– Jirevitsó nagyságos asszonyt? Haha. Még hogy nagyságos asszony? – Mi dolgod van neked azzal a nővel?

– A keresztanyám küldött hozzá.

– Ott lakik szemben, abban a sárga színű házban. Vigyázz magadra, lányom, mert jó firma az a nő!

– Vigyázok!

Átment az út túloldalára, és megrángatta a csengő gombját. Hallotta, amint az udvaron csilingel. Aztán egy mérges kutya

nekiugrott az ajtónak, hörögve, morogva. Ettől megijedt, és hátrébb lépett egyet.

– Menj már a fenébe, Hektor! – Ki az?

– Erzsike vagyok, Budapestről, és a keresztanyám küldött magához.

– Hogy hívják a keresztanyját?

– Özvegy Kulcsár Józsefné. Levelet is küldött magának.

Motoszkálást hallott a zárban, majd résnyire nyílt az ajtó. A résben megjelent a nő lábainál Hektor kutya feje, aki most már csak inkább kíváncsiskodott, és a mérge mintha elszállt volna. A kutya mellett pedig a gazdája, akin egy sötétkék selyemköntös volt, hatalmas sárga és fehér virágokkal. Nemrég ébredhetett, mert a bozontos haja alig különbözött Hektor kutya fizimiskájától.

– Gyere be! Mutasd azt a levelet.

Erzsike a kis batyujából előkotorta a keresztanyja levelét. A nő bizonytalanul betűzgette az írást, és közben bólogatott. Aztán hangosan nyerítve nevetett. Olyan hangosan, amitől Erzsike megszepe-
pent.

– A Böske? Te vagy a Böske keresztlánya? Atyaisten, miket nem csináltunk mi annak idején. Na, gyere csak, majd kikupállak én, hogy abban hiba ne legyen. Hektor megszagolgatta a cipőjét, aztán barátságosan csóválta a farkát. Egészen az ajtóig kísérte őket, még az orrát is kíváncsiskodva dugta az ajtófélfá és az ajtólap közé, mintha segíteni akarna kinyitni.

– Hektor, menj a helyedre! – szólt rá szigorúan az asszony.

– Gyere, ülj le! – Ettél ma már valamit?

– Nem, még semmit.

– Mutasd a kezed.

– Ott a lavór a hokedlin, öntsél bele meleg vizet. Fazék a sparhelten, aztán szappannal alaposan megmosod. Körmeid alól, meg a kefével a koszt kisikálod! – Majd ráncba szedlek én, ne félj.

Közben vágott neki egy szelet kenyeret, meg egy kis szalonnát. A tányérján lévő főtt tojást megfelezte a lánnyal. „Jó asszonynak néz

ki, nem úgy, mint aki verni akar. Kedvesen beszél, mint ahogy anyuska beszélt. Csak ne nevéssen, mert azt nem jó hallgatni.”

– Egyél szépen! Nem könyökölünk, nem fekszünk az asztalra. Egyenes háttal ülünk, csak a csuklónk van az asztalon.

Felkapott a kredencről két régi újságot, és Erzsike mindkét hóna alá tett egy-egy példányt.

– Ezek nem eshetnek le, amíg eszel!

Kezét végigsimította a lány gerincén.

– Ül egyenesen, és közelebb az asztalhoz! A kenyeret nem harapjuk, hanem törjük vagy vágjuk! A szalonnát és a tojást is vágjuk! Nem csámcsogsz, csukott szájjal eszel! Nem böfögsz az asztalnál! Mielőtt iszol, megtörlöd a szád, és nem hagysz ételt a pohár szélén! Sok munka lesz veled, azt már látom.

Reggeli után bementek a szobába, ahol egy hatalmas ágy és több nagyméretű szekrény állt. A szekrényajtók tükörrel voltak borítva. Erzsike még ilyesmit soha nem látott. Kíváncsiskodva nézte magát a hatalmas tükörben, grimaszokat vágott és nyelvet öltött.

– Ne bohóckodj! Mindjárt keresünk neked valami szép ruhát, csak előtte megfürdesz, mert így nem vehetsz magadra tisztát.

A hatalmas ágyra kezdte kipakolni a ruhákat, amiket előbb Erzsikéhez próbált. Amelyik jónak tűnt, azt odadobta az ágyra, a többi meg gondosan visszarakta a szekrénybe.

– Gyere, elővesszük a kádat.

Egy fazekat tett a sparheltre, majd vizet hozott az udvarban lévő kútról. Néhány kukoricacsutkát és pár darab száraz ágat tett a parázsra.

– Mindjárt meleg lesz! Itt ez a zsák, vetközzél le, és a ruháidat tedd ebbe!

Az asszony félrehúzta a konyhaasztalt, és a helyére, nagy zörgések közepette, kihúzott egy lemezkádat a hatalmas kamrából. Mellé rakott egy hokedlit, arra pedig illatos szappant és egy mosdókendőt. Erzsike fázósan állt a téglával lerakott konyhában, és szégyenlősen próbálta a kezeivel takargatni magát.

– A szőnyegre állj, ne a kőre, mert felfázol!

Katalin asszony kiszaladt a kútra még egy vödör vízért, majd beleöntötte a kádba.

– Most a meleg vizet. Itt egy ruha, fogd meg a fazék egyik fülét, aztán borítsuk a kádba. Csak óvatosan, nehogy leforrázd magad! Nocsak, nocsak, hogy göndörödnék, meg domborodnak itt a dolgok a kisasszonyon – mondta kaján vigyorral az arcán.

– Hány éves vagy?

– Most múltam tizenhárom.

– Én is akkor kezdtem az ipart, aztán hogy elszaladtak az évek. Akkor kerestem a legtöbbet. Persze, a pénz is kifolyt a kezemből.

Arcára valamiféle csalódás és a régi idők, csak ritkán kellemes emlékének a vegyes hangulata ült ki.

– A hajadat is szappanozd be!

Odaállt a lány mögé, és elkezdte mosni a haját.

– Ez fáj!

– Ne kényeskedj! Hajtsd hátra a fejedet!

Egy nagy fém kancsóval vizet merített a kádból, és leöblítette vele a lány szappanos haját. Majd tiszta meleg vizet öntött a kancsóba, és a stelázsra lévő ecetből két kanállal kevert belé.

– Csukd be a szemed!

Az ecetes vízzel leöblítette a lány haját. Majd egy hosszú gumitömlőt vett elő a kamrából, és a kád csapjára csavarta az egyik végét, a másik végével meg kiszaladt az udvarra, és a hatalmas bodzabokor alá dobta.

– Ide állj a szőnyegre, és gyorsan törölközzél, meg ne fázzál nekem! Tekerd magadra a nagy törölközőt, a kisebbet meg a fejedre, aztán befelé a szobába, amíg elrendezem a kádat!

Erzsike ült az ágyszélén, mint egy megszeppent kisegér. Mennyi minden más itt, mint otthon volt, pedig ez nem is olyan nagy város, mint Pest. Nekik a pincelakásban csak egy lavór volt, abban mosakodott mindenki.

– Mindjárt keresek neked valami alsóneműt.

Katalin dudorászva turkált az egyik szekrény polcain.

– Ez jó lesz rád, alig használt szoknyanadrág. Alul-felül melegít, ha jönnek a hidegek.

– Nekem nem volt ilyen ruhám, meg anyuskának sem.

– Most lesz, vedd fel! Gombold ki elől, úgy könnyebb.

Erzsike felpróbálta a kikészített ruhákat.

– A rózsaszín itthonra, a fehér, ha megyünk valahová! – mondta Katalin asszony.

– Ezt a cipőt is vedd fel. Csak három centis blokksarkú, ebben tanulhatsz járni. Ha már tudsz benne menni rendesen, akkor majd keresünk neked egy magasabb sarkút. Fordulj körbe, hadd lássalak! Még egy kicsi pirosító, meg púder, egy kis rúzs, aztán kész nő leszel. Megyünk Fehérvárra gavallérokat keresni.

– Gavallérokat, nekem? Nekem nem kellenek gavallérok!

– Akkor nem lesz szép ruha, cipő meg fürdőkád sem.

– Erről jut eszembe, mutasd csak a kezed. – Nem járkálunk ilyen nagy és koszos körmökkel! Elővett a varrógép fiókjából egy kis ollót, és levágta vele Erzsike körmeit. Így már jó lesz.

Teltek a hetek, és mindennap tanult valamit. Segített a háztartásban is: mosott, vasalt, ügyeskedett a konyhában a főzéssel. Hektor kutyaival is összebarátkozott, bár nem mindig akart neki szót fogadni. Erzsikének néha a nagy kamrában kellett aludnia, a fürdőkád mellé bevitt matracon. Itt nem volt élelmiszer, csak a kád, üres üvegek, meg fakanalak és fazekak. Csak olyankor aludt itt, amikor Katalinnak a férfi ismerőse ott maradt reggelig. Nyitva hagyta a konyhaajtót, hogy a sparhelt melege befűtse a kamrát is.

– Erzsikém, a hétvégén elmegyünk Fehérvárra, és meglátogatjuk néhány régi barátnőmet!

– Még sosem jártam Fehérváron.

– Akkor most megnézheted, de a vonatjegyet és a szállodát neked kell fizetni, mert arra nincs pénzem.

- Nekem még van tizenkét forintom, az elég lesz?
- Annyi biztosan, de inkább adjad nekem, aztán én majd fizetek belőle mindent, ami kell. Te az én unokahúgom vagy, ha bárki kérdezi. Ne Katalinnak, hanem Kató nénémnek szólítsál!

– Jól van.

Erzsike a kis batyujából előkereste a pénzt, és odaadta Katalinnak. Pénteken pedig vonatra szálltak. Katalin megváltotta a jegyeket Újbudáig, onnan meg Székesfehérvárig.

– Hosszú utunk lesz, Erzsike, mert a csatlakozásra is várunk kell. Pakoltam élelmet meg vizet a kis táskába. Az lesz a te csomagod. Az enyém a nagy utazótáska.

– Nem baj, szeretek a vonaton, mert sok érdekes dolgot látni az ablakon keresztül. Ülhetek az ablak mellett?

– Felőlem oda ülsz, ahová akarsz. A Fekete Sas szállodában fogunk lakni, nekem szégyent ne hozz rám. Rendesen eszel, és tiszteletlenül viselkedsz, mint egy úrilány, ahogy tanítottalak!

A kerekek hangosan kattogtak a síneken. A táj is ismerős volt Újbudáig. Az állomáson való várakozás szerencsére nem sokáig tartott. Erzsike mindenkivel szóba elegyedett, akik szintén csatlakozásra vártak. Ez felettébb idegesítette Katalint, és néha a kezénél fogva rángatta a lányt.

– Ül ide mellém, és maradj már nyugton! Minek kell neked mindenkivel locsognod?

Erzsike duzzogott egy darabig szótlanul, aztán a Fehérvári vonat is befutott.

Közben a Fekete Sas kocsisa a társaskocsit takarította a segédjével.

– Hétvégére sok vendég jön a szállodába a délutáni vonattal. Jössz velem, Feri, mert segíteni kell a csomagokat felrakni.

– Megyek én, Márton bátyám, szívesen.

– Azt tudom! Kisasszonyokat nézegetni. Csak dolgozni ne kelljen.

– Ne mondja már, mindent megcsinálok a számár meg a lovak körül is. Meg aztán a favágás és a fűtés is rám vár mindig!

– Tudom, Feri, csak vicceltem – mondta vigyorogva Márton, és bárátságosan hátba vágta a fiatalembert.

– Most már borotválkozhatnál ám, mert ez csak szőr, és nem szakáll. Megijednek tőled a vendégek.

– Borotválkoznék, de nincs beretvám.

– Gyere csak! Adok én neked egyet.

Márton kotorászott a táskájában, aztán egy kis fadobozt szedett elő.

– Ebben van kés, szappan, ecset, bádogtálka, kicsi tükör kihajtható lábbal, timsó meg Pitralon arcszesz, egy kicsi üvegben, de az nem tartozék, azt venni kell. Most használhatsz belőle, de csak módjával, mert elég drága. A többit megtarthatod, mert nekem van másik készletem!

– Köszönöm, Márton bátyám! – Aztán meg akarta ölelni a kocsist örömeiben.

– Hé, hé, hé! Nem kvaterkázunk, mert akkor holnaptól már nem akarsz szót fogadni. Te a segédem vagy, és nem a barátom. Neked feladataid vannak, amit meg kell csinálnod, akkor is, ha nem tetszik. Amit adok, azt elfogadhatod, vagy eldobhatod, az a te dolgod! Az én dolgom meg az, hogy a lovak és a kocsik mindig rendben legyenek! De itt a kezem, abba belecsaphatsz, mert rendes gyerek vagy!

Feri bele is csapott, ahogy illik. Aztán Márton megmutatta neki, hogyan kell használni a borotvát.

– Öntsél a kis tálkába vizet, ne sokat, éppen csak annyit, hogy az ecset vizes legyen. Ott a szappan, azon mozgassad körbe-körbe az ecsetet, és mindig nedvesítsd meg a tálban. Ha már habzik a szappanon az ecset, akkor a habot szépen húzzad le róla a tál szélén. Megcsinálod párszor, és ha a kis tálban lesz sok kemény hab, akkor azt már felkenheted az arcodra. Az arcodon mindig legyen sok hab, különben a borotva húzni fog. Jól csinálod! Amikor habos vagy, akkor hagyni kell egy kicsit, hogy puhuljon a szakáll. Addig a pengét megfened a fenőszíjon. Azt majd veszel magadnak, addig használhatod az enyémet. Nem rángatjuk, hanem szépen lassan végig húzod az egyik oldalát a pengének. Visszafelé meg a másik

oldalát. A szíj mindig legyen feszes. A beretvát két ujjal fogod, a kisujjaddal meg kitámasztod a tokot. Nem derékszögben, hanem majdnem párhuzamosan húzod az arcodon, és nem mozgatod előre-hátra, mert összekaszabolod magad. Mint most. – Márton csak vigyorgott. – Na, ilyenkor itt a timsó, azt megvizezed egy kicsit, aztán rányomod. Nem kell nagyon, csak éppen hogy a vágást összehúzza.

– Húúúú! Jaj! – futkosott fel és alá a Feri. – Ez fáj és csíp!

– Azért kell óvatosan bánni a késsel. Mindig figyelj oda, hogy mit csinálsz. Na, majd belejössz. Délután vegyél magadra egy tiszta nadrágot, és a cipődet pucold ki. Ne legyen trágyás, mert nem ülsz fel mellém a bakra. A kabátodat is kirázhatnád, mert már megáll a sarokban, olyan poros.

Délutánra rendbe szedte magát és ruházatát a fiatalember. Feszített a bakon Márton mellett. Az állomáson már ott volt a Magyar Király két társaskocsija. Ismerősként üdvözölték egymást, az ostorokat lengetve. Feri kiabált egy nagyot.

– Fekete Sas Szálloda! Háztól házig!

– Mit ordibálsz? Látják, rajta van a kocsin.

– Csak gondoltam, hogy ide is jöjjenek, ne csak a Magyar Király kocsijához.

– Majd, ha én gondolom, akkor kiabálj!

– Igenis, Márton bátyám!

– Menjél és segítsd fel a hölgyeket a kocsira, aztán adogasd a csomagokat.

Feri szeme megakadt Erzsikén. – Szép kisasszony, nyújtsa a kezét, hadd segítsem fel a lépcsőn.

Tekintetük tovább időzött egymáson, mint amennyit Katalin türelme elbirt. – Maga csak ne mustrálgassa az unokahúgomat, hanem igyekezzon! Erre Márton is felkapta a fejét, és odaszólt Ferinek. – Ferenc, ne urizáljon, hanem adogassa a csomagokat!

A fiú szótlanul ült Márton mellett a bakon, amíg meg nem érkeztek a Sas utcába. Itt aztán a portás átadta a szobakulcsokat, és Feri felcipelte a csomagokat, mindenkiét a saját szobájához. – A nyolcas

szoba, Jirevitsó Katalin és Pallag Erzsébet! – szólta a portás. – Teszenek nyugodtan felmenni, a csomagokat mindjárt visszük!

Feri bekopogott a szobába, és amikor hallotta, hogy bemehet, akkor nyitotta csak ki az ajtót. A csomagokat az ágyak végénél tette le. – Parancsolnak még valamit? Ha esetleg fáznának, szóljanak – tesztek a tűzre. – Köszönjük, elmehet! – mondta kimérten Katalin.

Erzsike közben az ablaknál nézelődött. Arca olyan közel volt az üveghez, hogy az bepárásodott a leheletétől. Rajzolt rá egy fejcskét két pöttynyi szemmel és mosolygó szájjal.

– Holnap reggel elmegyünk az egyik barátnőmhöz. Nem messze lakik innen. Ne ábrándozz ott az ablaknál, keresünk neked gavallért, ne félj.

– Nekem nem kell gavallér, Kató néném. – A "Kató néném"-et furcsa hangsúllyal mondta.

– Nem kell? Láttam, hogyan bámultad azt a lovászgyereket.

– Nem is bámultam! – ellenkezett.

– Jobb lesz, ha nem szájalsz!

Ez a hangsúly pont olyan volt, mint Erzsi anyusé, amikor pofon csapta. Ettől kicsit megszeppent. Közben forrongott a lelke: „Engem többé senki nem üthet meg...”

Feküdt az ágyán, és nem jött álom a szemére. Odakinn az ónos eső hangosan kopogott az ablakpárkányon. Szél járta az utcát, és valahol egy nyitva felejtett kaput csapkodott unalmában. Hol hangosan süvített, hol csak susogott. Erzsike anyuskára gondolt. Vajon merre járhat ebben a hideg éjszakában?

Másnap púdert, pirosítót, rúzszt kent rá Katalin, és egy tollas kalapot rakott a fejére.

– Ez nekem nem kell! – próbált megszabadulni a kalaptól.

– Úgy nézek ki benne, mint egy kakadu.

– Azt én mondom meg, hogy neked mi kell és mi nem – váltott megint szigorú hangra Katalin.

– Ide megyünk pár utcányira, a Könyök utcába, addig kibírod.

Beszélünk Margittal, nála sok gavallér megfordul, és talán még férjet is talál neked.

Szerencsére, az eső elállt, és a szél is alábbhagyott, de a nyirkos hideg a kabátja alá utat talált. Összébb húzta magán a kissé viselt, de még jó állapotban lévő kabátot, aminek a nyakába egy kopott rókaprémet tett Katalin, mondván, ebben nagyon csinos lesz. Nagyon nem akarta, de nem volt már kedve vitatkozni. „Menjünk, aztán minél előbb jöjjünk vissza” – gondolta. Hátha azzal a Ferivel találkozhat itt, a házban.

A Könyök utcában csupa földszintes ház volt. Volt, amelyik nemrég épült, és olyan is, amin már nagyon meglátszott az idő. Az egyik ház nagy kapuján benyitottak. A kapualjban egy egész hintó is elfért volna. A kapualjban lévő jobboldali ajtón kopogtattak. Egy elegánsan öltözött idősebb hölgy nyitott ajtót.

– Csókollak, Margitkám! – köszöntötte Katalin az asszonyt. – De régen láttalak!

Valóban így lehetett, mert az idősödő hölgy láthatóan nem ismerte fel Katalint.

– Én vagyok Jirevitsó Kató!

– Ne haragudj, tényleg régen volt, amikor utoljára találkoztunk. Mi járatban vagy itt nálunk?

– Szeretném bemutatni neked az unokahúgomat. Rád bíznam, ha megállapodunk.

– Na, mutasd magad, lelkem. Vedd le a kabátodat, meg azt a kalapot, hadd lássalak! Fordulj szépen körbe! Gyere ide közelebb, és nyisd ki a szád, hogy megnézhessem a fogaidat!

– Fiatalka ez még.

– Hány éves? – Tizenöt lesz – mondta Katalin.

– Én csak tizenhárom múltam – vágta rá gyorsan Erzsike.

– Katikám, tudod, hogy csak tizenhét évestől szabad alkalmaznom. Be kell vinnem a rendőrségre „türelmi bárcát” igényelni.

– Én sem voltam még tizenhét, amikor kezdtem.

– Igen, az a szabály most is él, hogy ha már nem ártatlan, akkor kiadják neki a bárcát, meg alkalmazhatom is.

Különben bevonják az engedélyt és kitoloncolnak.

– Margitkám, az ártatlanság elvétele azt gondolom, hogy megoldható. Sőt, jó pénzt kereshetnénk rajta. Biztosan van itt a kuncsaftok között olyan, aki akár a kétszáz forintot is megadna érte, ha első lehetne.

– Talán, de ez nagyon kockázatos.

Erzsike csak hallgatta, és nem is nagyon értette, hogy miről folyik az alkudozás.

– Gyermezem, gombold ki a ruhádat, hadd nézzelek meg közelebb-ről.

Erzsike szégyenlősen kigombolta magán a ruhát, majd az idős hölgy markolászni kezdte a melleit. Gyorsan hátrébb lépett, felkapta a kabátját, amit az ajtó melletti fotelra tett le, és kirohant a házból. Akkor értette meg, hogy miért is hozták őt ide, meg miért is keresnek neki gavallért. Nagyon félt, és hátra sem nézett, úgy rohant a szállodáig.

– Portás bácsi! – kérem a nyolcas szoba kulcsát! – mondta zokogva.

– Nem adta le a nénikéje!

– Nem a nénikém! El akart adni valami bárcásnak, a Könyök utcában, de elszaladtam!

– Hogyan kerültél hozzá?

– A szüleim meghaltak kolerában. A keresztanyám barátnője ez a Jirevitsó Katalin. Azt mondta, hogy majd kikupál engem, és úrinőt csinál belőlem. Én nem akarok úrinő lenni!

A portás kikiabált az udvarra.

– Feri, keresse meg az üzletvezető urat sürgősen, itt várjuk a portán! Károly, maga meg szóljon Szamosvári főhadnagynak, ha még a kávéházban van!

Károly, a szobainas, szaladt a kávéházba, Feri pedig az üzletvezetőért. Pongrátz úr és a főhadnagy hamarosan megérkeztek a portára, és meghallgatták a kétségbeesetten zokogó Erzsikét.

- Van pótkulcs az ajtóhoz? – kérdezte a főhadnagy.
- Van, kérem szépen – mondta Jakab úr, a portás.
- Adja ide, és ha megérkezik Jirevitsó Katalin, akkor maga semmiről nem tud! A kislányt pedig nem látta!

A főhadnagy és Erzsike felmentek a szobába, és bezárták az ajtót. Amíg váraoztak, a főhadnagy kifaggatta a lányt, hogyan került ilyen helyzetbe. Nem sokat kellett várni, amikor a kulcs megzörrent a zárban. A főhadnagy az ajtó mögé állt, hogy ne vegyék észre, amikor benyitnak. Erzsike pedig az ágy mögé kuporodott.

– Megvagy, te hiéna! – kiáltott rá Szamosvári, és már kattant is a bilincs az asszony kezén.

– Előjöhetsz, most már biztonságban vagy!

– Te háládatlan áruló! – ripakodott Erzsikére, de aztán bennakadt a szó, mert a főhadnagy nagyot rántott a bilincsen, ami elég fájdalmas lehetett. – Menjen csak itt előttem! Egy darabig nem lesz gondja lakásra!

Pongrátz úr, az üzletvezető, Károly, a szobainas, valamint Feri, a lovászgyerek a folyosón váraoztak.

– A számlát ki fogja kifizetni? – kérdezte az üzletvezető.

– Odaadtam minden pénzemet Katalinnak. Eltette a nagy táskába. Mindjárt megnézem, hogy megvan-e – kotorászott a táska zsebeiben.

– Megvan a pénz, Pongrátz úr!

Kifizette a szállást, majd sírva leült az ágy szélére.

– Most meg miért sír?

– Nincs hová mennem!

– Pongrátz úr, felvehetné a konyhára Irma mellé segítségnek – kérlete Feri.

– Irma mellé? Mellette még senki nem maradt meg!

– Majd én beszélek az Irmával, Pongrátz úr!

- Jól van, maradhat, de csak próbaidőre, kosztért, kvártélyért, ha megfelel.
- Köszönöm, az Isten áldja meg a jóságáért!

A hűtlen asszony (1890)

Báró Zacsek Gyuláné, született Hutvágner Ella válópere a budapesti bíróságon 1893. január 13-án, pénteken ért véget. A válópere kapcsán rendkívül botrányos dolgokra derült fény.

A véletlen úgy hozta, hogy egy napon Hutvágner Ella nevű kisaszszonyt, egy budapesti illetőségű vaskereskedő lányát Zacsek Gyula, dúsgazdag arad megyei földbirtokos az utcán megpillantotta. A kisasszony akkor huszonöt éves volt. Világoskék szemeivel és koromfekete hajával, valamint karcsú alakjával nagy feltűnést keltett mindenhol. Ezen adottságait kihasználva a kacérkodás sem állt tőle távol. Ettől a perctől kezdve Zacsek úr fülig szerelmes lett a kisasszonyba. Aztán Zacsek úr megkérte Ella kisasszony kezét.

A lány apja és testvére a legnagyobb örömmel adták a beleegyezésüket a házassághoz, mert némi tudakozódás után arról

értesültek, hogy Zacsek jelentős vagyonnal rendelkezik. A kisasszony sem habozott sokáig, annak ellenére, hogy a környékükön mindenki tudta, hogy Bergl Vilmossal, a Friedländer Csemege és Borkereskedő cég ügynökével már évek óta szerelmi viszonyt folytat. A lány apja ezt a viszonyt nem nézte jó szemmel, részben azért, mert az illetővel rokonságban álltak, másrészt meg a férfi vagyonát kevesellte. A rokonság nem zavarta volna, mert a vagyon mégiscsak előrébb való. Ella kisasszony sem gondolkodott másként, ezért aztán odaigérte a kezét Zacsek úrnak, azzal a feltétellel, hogy háromszázezer forintot letétbe helyez a közjegyzőnél, mely összeg az esküvő napján a kezeihez leszámolandó.

A kisasszony az esküvő napjáig kedvenc elfoglaltságának élt. A női dalegyletbe járt, és a színjátszással is próbálkozott a Somossy-féle orfeumban, nem sok sikerrel. Viszont hogy ebbéli tevékenysége az apja fülébe ne jusson, Berthyer Berta művésznéven lépett fel néhány epizódszerepben, ahol főként énekelnie kellett. A család úgy döntött, hogy az esküvőt, a fehérvári rokonság nagy száma miatt, a székesfehérvári Fekete Sas Szállodában tartják. Zacsek úr pedig a Hotel Magyar Királyban foglalt egy egész lakosztályt. Az esküvőt követő éjszakát és még néhány napot a városban szerették volna tölteni, mielőtt Franzensbadba utaznának. A fürdőhelyet kedvelte Stefánia főhercegasszony és környezete is. A báró sem verte a fogához a pénzt, ha a szerelméről volt szó. Zacsek úr epedve várta már az esküvő napját, illetőleg a napot magát nem annyira, és a felhajtást sem, ami ezzel jár. Így aztán szó nélkül fizetett mindent, ami szeszélyes arája óhaja volt. Szóval, a báró úr inkább az éjszaka gondolt, mintsem a hangoskodó és italozó rokonokra. Csalódnia kellett, midőn kettesben maradtak.

– Jaj, drága Gyulám, annyira sajnálom, hogy ezen a gyönyörű napon nem pecsételhetjük meg a szerelmünket egymás karjaiba olvadva. Nagyon sajnálom, de nem tett jót női bajaimnak az a tánc az est végén. Kérem, legyen türelemmel, és ígérem, bepótolunk minden elveszített pillanatot.

Megpuszilta a báró arcát mindkét oldalt és a homlokára is nyomott egy csókot, majd magára zárta a lakosztály egyik szobájának az ajtaját. A zár kattánására aztán Zacsek báró gerjedelme is alábbhagyott. Csalódottan állt a hallban, de jobb dolga nem lévén, ő is bevonult a másik szobába. Ella kisasszony, illetve már asszony,

gyorsan átöltözött. Színházi kellékei közül férfinadrágot, fehér inget és egy felöltőt vett magára, majd a haját egy férfikalap alá hajtogatta. Belenézett a tükörbe, és egy nem túl bozontos bajuszt ragasztott az orra alá. Halkan kinyitotta a szobájának a folyosóra nyíló ajtaját, vigyázva, hogy a zárral ne csapjon zajt. Aztán átszaladt a Fekete Sas Szállodába, és a portán közölte, hogy az étteremben felejtette a tárcáját a Bergl úrnál, és felvinné neki.

– Menjen! – szólt vissza a portás.

Bekopogott a férfi szobájába, aki már izgatottan várta. Levette a báróné bajuszát és kalapját, majd remegő ujjakkal gombolta ki az ingét, amit szinte letépett róla. Pirkadt már, mire egymás testével és csókjaival elteltek.

– Búcsúzni jöttem! – mondta Ella.

A férfi először nem is értette, mit mondott az asszony, hiszen egy perce még a testük összefonódott, és az örökkévalóság édes-sós tengerében mártóztak mindketten.

– Búcsúzni jöttem, Vilmos! – ismételte meg az asszony, miközben öltözködött.

– Olyan boldog vagyok, hogy ezt az éjszakát nálam töltötted. Rengeteg ilyen éjszaka vár még ránk! Elutaztok, de én várlak téged, és tudom, hogy visszatérsz hozzám – mondta Vilmos. Aztán letérdelt az asszony előtt, és egy kis dobozkából elővett két aranygyűrűt, majd megpróbálta az egyiket Ella ujjára felhúzni.

– Drága Ella! Ezzel a gyűrűvel pecsételjük meg a szerelmünket. Amikor ránézel erre a gyűrűre, akkor legalább a gondolataidban ott leszek veled, és te is énvelem.

Az asszony elrántotta a kezét.

– Vilmos! Az Isten áldjon meg, vége van! – Ez volt az utolsó alkalom, hogy találkoztunk.

A férfi bambán nézett maga elé, még mindig térdelve, mintha nem akarná felfogni a valóságot. A báróné magára kapkodta a ruhákat.

Távirat: meghaltam! Aztán a következő levélpapírra írt búcsú a szállodának szólt, amiben elnézést kért, hogy tettét éppen itt hajtott végre. A harmadik dolog, amit elővett: egy Smith & Wesson

forgótáras revolver. Az apjáé volt a gyönyörű rózsafa markolatú fegyver. Ült a széken, és cikáztak a gondolatai, aztán egyszer csak, mintha elcsendesedett volna a világ, mintha megsüketült volna. Már nem érdekelte a tegnap, és a ma sem, az sem, hogy holnap ismét felkel majd a nap. Az már nem az ő napja lesz. A mellkasához szorította a fegyvert, de a dörrenést már nem hallotta. Lefordult a székről. A szájából és a mellkasából ömlött a vér. Aztán valaki konyakot öntött a szájába. Birkl úr volt, a szálloda vezetője. Kinyitotta a szemét, de mindenkit duplán és homályosan látott. Aztán sokára, talán az örökkévalóságig tartott, amíg a kórházba szállították. Trummer doktor megműtötte. A tüdejét érte a golyó. Fiatal ember és szívósnak néz ki, ha szerencséje van, túlélheti, bár sokáig fog tartani a gyógyulás – nyilatkozta a doktor az érdeklődő sajtónak. Talán a lelke is meggyógyul. Másnap a bátyja meglátogatta a kórházban, és egy hónap múlva hazavitte. A svábhegyi szanatóriumban aztán további három hónapig ápolták a testét és a lelkét is. A lélekápolás olyan jól sikerült, hogy az egyik ápolónőt feleségül vette, mire kikerült a szanatóriumból.

A báró és a báróné még három évig házasok voltak, mígnem a Zacsek úrnál betelt a pohár. A pohár betelésének ütemében ürült a báró pénztárcája, és fogyott a becsülete, merthogy Ella asszony változatos módon és gyakran változtatott személyekkel csalta a bárót, aki aztán a csalfa asszonyt ebbéli tevékenységében többször is rajtakapott. A válás előtti utolsó eset egy gőzhajón történt, egy alexandriai utazáson. Amikor is, egy snájdig tiszt nagy lelkesedéssel magyarázta a bárónőnek a gőzdugattyúk működésének az elvét. Ella asszony meg olyan figyelemmel hallgatta, mintha legalábbis másnap vizsgáznia kellene belőle. Az elméleti előadás mit sem ér gyakorlati oktatás nélkül, így aztán az is megtörtént, a gépház egy félreeső szegletében.

Na, ez már sok volt Zacseknek. Amint hazaértek, berohant az ügyvédjéhez, hogy intézze a válópert. Már-már úgy nézett ki a dolog, hogy a báró nyakán élete végéig ottmarad Hutvágner Ella. Aztán valahogy ez a nagy hercehurca az egykori öngyilkosjelölt, Bergl Vilmos fülébe jutott. Felkereste a bárót, és önként jelentkezett, hogy tanúsítsa az asszony hűtlenségét a bíróság előtt is. Zacsek hálából ötvenezer forintot adott a tanúnak, ami akkor éppen nem is jött rosszul, mert a második gyerekkel volt várandós a felesége. A

válóper után a báró hazautazott Aradra, majd végrendelkezett, hogy halála után minden vagyonát jótékonyági intézetekre hagyja.

A tolvaj (1892)

Márton pipája békésen parázslott. Egy pillanatra megállt a hídban, felnézett, és az ég tengerében a csillagok mélységét fürkészte tekintetével. Elcsendesedett a világ, a vendégek is pihenőre tértek a szállodában. A lovak horkantása és patáik dobbantásának hangja a kanális partjáig hallatszott. Furcsa suhogása volt a víznek. Biztos esett valahol a Bakonyban, és most érhetett ide. De nem sokat morfondírozott rajta, összebb húzta magán a lajblit. Felesége korholta hajnalban, hogy minek az a vastag posztómellény, meleg van. Most nem bánta, hogy mégiscsak felvette. Egyre hűvösebbé váltak az éjszakák, és néha hullócsillagok világították meg az eget. Ilyen-kor a kívánsága csak annyi volt, hogy a gyerek legyen egészséges, a többi meg majdcsak lesz valahogy. Sokáig vártak a fiukra, de talán Isten

meghallgatta az imáikat, és megajándékozta őket, még életük alkony előtt, a kis Mártonnal. Új csizmája kopogott a híd kövezetén. Szluka Mihály készítette neki méretre április környékén, amikor a felesége rokonainál vendégeskedtek pár napot, Bakonycsernyén. Két lábú jószágokat adott érte cserébe, mert pénzük nem nagyon volt. Az mégsem járja, hogy lyukas csizmában járjon dolgozni. Az öreg lábbelit behozta az istállóba. Jó lesz az még munkára, nem kell mindent rögtön kidobni. A felsőváros szélén laktak a Forgó utcában, egy szerény, de takaros házban. Nem volt hozzá nagy föld, de annyi akadt, amennyin jószágot neveljenek. Felesége szorgalmasan járt a piacra tojással, tyúkokkal, hol élővel, hol pucolttal, attól függően, hogy milyet kértek a visszajáró vevői. Béreltek egy kis kaszálót a város szélén, meg egy darabka földet a kukoricának, a Gaja pataktól nyugatra. Azt évente háromszor, négyszer lekaszálta, a kukoricát meg behordta a góréba. Így télire is volt élelem az állatoknak. Aztán megváltozott az életük, mert pár hónapja megkereste őt Pongrátz Gyula, a Fekete Sas Szálloda egyik üzlet-vezetője.

– Ivanics úr, magát ajánlották az ismerőseink kocsisnak. Azt mondják, hogy ért a lovakhoz, és jól is bánik velük. Az előző kocsis elcsaptuk, mert mindkét ló sánta, a szamár meg hetek óta ordít az istállóban. A vendégek nem tudnak pihenni tőle. Szóval, sürgősen kellene jönnie, és munkához látni.

– Nem tudom, hogy ki és miért kommandált, de nekem van saját portám, és a jószágok körül éppen elég munkám. Itt a kisgyerek, és a feleségemet kímélni kell a nehéz munkától. Szóval, Pongrátz úr, nem jókor jött.

– Gondolja meg, Márton, nyolc koronát fizetnénk hetente. Rendben kell tartani a lovakat, meg a szamarat. A társas kocsinak és a konflisnak mindig ragyogni kell. A vendégeket meg a csomagjaikat behozza a vasútról, meg visszaviszi őket. Jómódú osztrák családok járnak hozzánk, de magyar urak is megfordulnak itt. Néha a feleségükkel, néha a babájukkal. Úgyhogy, a száját is tartania kell. Bizalmi állás ez, Márton, és a borraivalból is összejön némi pénz. Télen, nyáron van munka, nem úgy, mint a gazdálkodásban. Nyáron hopp, télen meg kopp.

– Megbeszélem a feleségemmel, aztán megkeresem.

Megbeszélték Rózával, az asszonnyal, hogy mégiscsak elvállalja azt a munkát.

– Már nem csak kettőnknek kell átvészelnünk a telet, Márton. Itt a gyerek, annak nem mondhatom, hogy most nincs pénz orvosra, nincs pénz gyógyszerre. A pesti ember hullik a kolerában, mint az őszi légy. Mi lesz, ha ideeszi a fene a bajt hozzánk is? Juli néném ott dolgozik a Markotányos úti kolerabarakokban. Azt mondta, hogy húsvét óta már vagy százan meghóttak. Juli mondta, hogy mindig legyen tiszta a kezed, meg a körmöd, és az ételt jól meg kell főzni, a vizet meg felforralni, utána lehűteni. Maga is figyeljen oda. Rám meg ne legyen gondja. A baromfikat ellátom. A lovak meg a két malac marad magának. Vállalja el, Márton. Ha negyven koronát hazahoz, azzal, meg a piacozással már szépen megélünk.

Másnap Márton bement a Fekete Sas Szállóba és megkereste a Pongrátz urat.

– Elvállalom a munkát, de előbb szeretném megnézni, hogy mit is vállalom.

– Jöjjön, Márton, lemegyünk az istállóba, aztán megnézheti.

Szótlanul mentek egymás mellett, az udvar végében lévő istállóig. Márton még bizonytalankodott, hogy helyes volt-e ez a döntés? Feltette a feleségét, hogy túl sokat vállal a jószágokkal, piacozással, és még ott van a gyerek is...

– Mikor voltak ezek a lovak patkolva?

– A fene se tudja. Azért volt a kocsis, hogy gondoskodjon róluk.

– Mindegyiknek rá van növe a körme a patkóra. Vasalni kell őket, meg rendbe szedni a lábaikat.

– Hát a számár miért ordít egész nap, Márton?

– Ha éhes, ha jól van lakva, ha örül, ha mérges, ha meghallja, hogy egy másik számár is ordít. A fene se tudja, Pongrátz uram. Ezek hangos jószágok, nem szállodába valók. Na, mindjárt megnézem. Hogy hívják?

– Miska.

– Mutasd magad, Miska!

A számárka hátracsapta hatalmas füleit, amint a nevét meghallotta. Idegen volt számára a hang. Jóember hangja van. Nincs büdös szaga, mint a másiknak. Ennek ló szaga van, meg valami más is. A nagy téren van ilyen szag, ahol az a sok szoknyás ember megkáráló kétlábúak ülnek a napon. Márton megvakarta Miska fejét a két füle között, majd belenézett a szájába is.

– Férges a füle. Kell neki kenőcsöt keverni. Rázza a fejét, szegény, mert vakarni nem tudja. Beszélni nem tud, ezért aztán ordít.

– Akkor beáll hozzánk, Márton? Megbeszéltem a társammal, Birkl Jánossal, hogy ha rendben mennek a dolgok itt, az istálló környékén, akkor megtoldjuk a pénzét még egy koronával.

– Beállok, Pongrátz úr!

– Csapjon bele! – nyújtotta a kezét. – Holnap kezdhet is.

Így került Ivanics Márton a Fekete Sas szállóba kocsisnak. Most bandukolt a csillagos ég alatt hazafelé egy hosszú nap után. Birkl szólt, hogy tovább kellene maradnia, mert az osztrák vendégeket ki kell vinni a vasútra. Elcipelte a csomagjaikat az indóházig, egészen a vágányok mentére. Amíg várták a vonatot, addig beszélgetett a kisasszonyokkal. Majd zsebre vágta a borravalót. Hajnalban már kelni kell. Malacokat, lovakat ellátni. Lehet, hogy el kellene adni a lovakat? Hogy adná el, amikor csikókora óta nála van mindegyik? Szívéhez nőttek, olyanok, mint a családtagok. Dehogyan adom! Aztán eszébe jutott, hogy patkolni kellene a szálló lovait megint, mert Gítár egy kicsit furcsán megy. A holnapi nap jó lesz. Nem kell menni velük sehová. Reggel a Feri gyerekekkel mernek pár vödör iszapot a kanálisból, aztán beleöntik kis zsákokba és rákötik a lovak lábára. Tocsognak benne, amíg felpuhul egy kicsit a patájuk. Feri legalább nem fél a lovaktól és ügyes is. Csak olyan szótlan fajta. Mindent úgy kell belőle kihúzni, harapófogóval. Annyit tudott róla, hogy a Homoksor környékén laknak. Az anyja, apja beteges, és még három nála kisebb gyerek van a családban. Nyaranta mezítláb jár dolgozni, télen meg rongyokból készített bocskort fabrikált magának, hogy le ne fagyjon a lába.

Másnap aztán a Feri feltúrte combig a nadrágját, és egy kötelet kötött a derekára. A kanálisparton Márton leengedte, egészen a vízig.

– Jó mélyre nyomjad azt a vedret, hadd legyen tele iszappal. Aztán bele ne ragadj, mint a Hugó! – nevettek hangosan.

Az iszapot a kanális partjára öntötték. Amikor összegyűlt egy jó nagy kupacra való, akkor felhúzta a parton.

– Na, most felkötjük a lovak lábára az iszapos zsákokat. Az lesz a dolgod délelőtt, hogy odafigyelsz arra, hogy ne száradjon a lábukon a zsák. Délután patkolunk. Nekem dolgom van a bognárnál, mert a fiáker két első kerekén a kerékagyat ki kell cseréltetni. Gyere, segíts feltenni a kiskocsira őket, aztán a Miskával elvisszük Wollein Matyihoz. Délre itt vagyok, estére meg a lovak is rendben lesznek.

Feri szorgalmasan locsolgatta a lovak lábán lévő zsákokat, aztán tizenegy óra környékén beállított hozzá mezítlábas testvére, egy rojtos szélű, levágott szárú nadrágban.

– Hát te, hogy kerülsz ide? Tudod, hogy nem lehet csak úgy ki-be mászkálni a házban.

– Nem mászkálok, hanem hozzád jöttem, mert baj van.

– Mi a baj, Lacika?

– Apánk rosszul lett megint, volt nála az orvos, és azt mondta, hogy be kell vinni a kórházba.

– Nincs neki se inge, se cipője, se nadrágja, amiben mehetne. Csupa rongy mindene. Azt mondta anyánk, hogy próbáljunk meg szerezni neki valamilyen ruhát.

– Itt nincs semmiféle ruha, Lacika. Ez egy szálloda, nem ruhásbolt. Lacika, én nem fogok ruhát lopni, mert akkor holnap már nem lesz mit ennetek. Apánk menjen be abba ruhájában, amije van. Ha nem inna, akkor lehetne rendes munkája, meg ruhája is. Dolgom van, menjél szépen haza.

Feri fogta a vödöröt, és kiment a kanális feletti hídhoz. A kötélnél fogva leengedte és megmerítette vízzel. Mire visszaért az istállóhoz, a testvére már nem volt ott. Furcsa gondolatok cikáztak agyában. Csak nem csinál valami ostobaságot ez a gyerek. Bement az istállóba, ahol most sompolygott a csend, és a lovak is nesztelenül

álltak. A patáik alá öntötte a vizet. Ekkor a Sas utca felől Márton hangját hallotta.

– Azt a fűzfán fűtyülő, jégen kopogó rézangyalát! Majd adok én neked az ostorral, hogy megemlegeted, amíg élsz. A kocsis Lacikát a fülénél fogva vezette keresztül az udvaron. A testvérén Márton mellénye volt, ami a combja közepéig ért. Kezében pedig egy zsák, jól kitömve.

– Ne bántsa, Márton bátyám! Lacika a testvérem.

– Mit keres nála a csizmám meg a ruháim?

– Én adtam oda neki.

– Te adtad oda neki? El akartátok adni?

– Nem. Apánknak kellett volna, hogy legyen miben bemennie a kórházba.

A nagy kiabálásra előkerült Pongrátz úr is.

– Márton, mi ez a skandalum itt?

– Magára hagyom ezt a Ferit néhány órára, hát nem ellopja a ruhámat a bűntársával, aki amúgy a testvére!

– Itt van a kávézóban Szamosvári főhadnagy, mindjárt el is viheti őket – mondta Pongrátz. Aztán a zsebébe nyúlt és akkurátusan elkezdte a tenyerében lévő pénzt számolni.

– Itt a járandósága Ferenc. A lábát be ne tegye ide többé, mert én hajítom ki.

Feri állt szótlanul, markában a pénzzel.

– Nem ő volt, főnök úr! Én loptam el – mondta sírva Lacika. Engem verjenek meg, és dobjanak ki! Nem is látta, amikor elvittem, mert kiment a kanálisra vízért.

– Így volt, Ferenc? – kérdezte Márton.

– Igen! De ő még gyerek, ne bántsák, kérem.

- Vedd le gyorsan azt a mellényt, és ide azzal a zsákkal, aztán szedd a lábad, amíg utol nem érlek! – mondta Márton, és a lyukas csizmájával fenéken billentette Lacikát.
- Ferenc, nekünk dolgunk van, patkolni kell a lovakat.

Szerelmi bánat elől a kanálisba (1896)

Odakünn hét ágra sütött a Nap. Virágzott a kökény, és a tavasz bódító párája járta be a téglagyári agyaggödrök környékét. A békák bátortalan kuruttyolása, a fázós méhek bizonytalan zümmögése jelezte, hogy hamarosan itt van az igazi tavasz. A tavaszt érezhette Kovács Hugó is, aki hanyatt feküdt az ágyán, és az ajtót nézte. Azon gondolkodott, hogy mi lenne, ha most belépne hozzá Irma. Megfogná a kezét, és soha többé el nem engedné. Odaállnának Kalapács uram elé:

– Dezső bátyám...

Ebben a pillanatban azt érezte, hogy Irma miért akarna mást, mint ő? Aztán elbizonytalanodott, mert Kalapács úr sűrűvérű ember

hírében állt. Lehet, hogy kihajítaná a házából szó nélkül. De miért is tenne ilyesmit, amikor neki a „Kis Ketskémét” telepen takaros háza van? Jó, nem kőház, csak vályog, és nem az úri negyedben van, hanem a téglagyári gödrök mellett. De az ő háza a Zámolyra menő kövesútra néz, így esős időben sem kell a sarat dagasztani, amikor munkába megy. Így gondolkodott magába, miközben Irmáról ábrándozott. Benne van már a korban Irma is. Nem is értem, minek kéreti magát. Jó munkám van, szeretnek a vendégek, a bor-ravaló is szép pénzt hoz a konyhára, és a főnök úr is elégedett velem. Kell ennél több egy házassághoz? Tovább szötte ábrándjait, mint pók a fonalát a mennyezet sarkában. Kovács Hugó feküdt az ágyon, az ablakon besütött a Nap, az árnyékát a falra vetítette. Már lelki szemei előtt látta, amint Irma a fakanállal a rántást kavarja. Csípője, fara annál gyorsabban mozgott, minél gyorsabban kevert. Másnapig kellett várnia, hogy ismét láthassa szíve választottját. Szemeit le sem tudta venni róla, csak állt bambán, nézett, mint az üregi nyúl. Lajos úr, a főpincér, már harmadszor szólt neki, hogy a hatos asztalnál türelmetlenkednek a vendégek.

– Kipenderítem magát, fiam, ha nem viszi rögtön azt az ételt.

Aztán Hugó vitte az ételt, porzott a kövezet a cipője talpa alatt. Így lett ő a Fekete Sas Szálló legfürgébb pincére. Talán csak azért, hogy minél előbb visszatérhessen a konyhába.

Amint kitette a lábát, és az ajtó becsukódott mögötte, Lajos úr Irma mögé lépett; két erős kezével megmarkolta a lány mozgó csípőjét.

– Figyelj, te lány! Minek bolondítod ezt a fiút?

– Nem kell azt bolondítani, bolond az magától is – mondta nevetve Irma.

– Nem lesz ennek jó vége!

– Nekijje biztos nem. Hanem maga lépjen mán hátrébb, Lajos úr, mert az írókája böki a faromat. Aztán annak sem lesz jó vége.

Lajos úr kissé hátrébb lépett, majd maga felé fordította Irmát, és szájon csókolta.

– A fene essen magukba, hogy mindre most jön rá a gerjedelem, amikor a rántást készítem. Menjen a dolgára maga is, Lajos úr!

Mindennek eljön az ideje, ne itt ácsingózzon nekem a konyhában. Majd holnap legyen legény a talpán.

– Jól van, na! – és tenyérrel rácsapott Irma fenekére. Nem nagyot, csak olyan szerelmes formát.

– Hallod-e? Ne bolondítsd tovább ezt a Hugót!

– Addig bolondítom, amíg maga engem! Aztán mikor mondja el a feleségének a Lajos úr, hogy hányadán is állunk?

– Majd elmondom, amikor eljön az ideje.

– Na, Lajos úr, majd akkor mondom meg én is Hugónak.

Virágzott a kökény, megjött a tavasz. Szívében ismét kipattantak a szerelem bimbóinak hófehér virágai. Mintha tudnák, hogy sietniük kell, mert hamarosan a viharos szél tovarepíti a szirmaikat. Kijárt az agyaggödrös tavak mellé, óvatosan csipegette a kicsi virágszirmokat. Tudta, hogy ehhez is türelem kell, mint Irma szívéhez. Csak óvatosan szabad szedegetni, kocsány nélkül. Nem szabad megtörni, összenyomkodni, mert akkor száradásnál megbarnul. Ilyenkor, kora tavasszal gyűjtögette a szirmokat. Májusban a leveleket, és késő ősszel, amikor megcsípte a dér, akkor a gyümölcsöt. A kökény mindenre jó. Ha sokat eszünk a gyümölcséből, akkor dugít, a virágának teája lazít. A leveléből készített tea a szegény ember itala. Még az öreganyjától tanulta, hogyan kell ezzel a növényvel foglalkozni. Mivel a kökényes ott volt a kertek végében, így a fiú belső tekervényei néha dugultak, néha lazák voltak. Úgy váltakozott ez nála, mint a szerelmének intenzitása Irma irányában. Ahogy aztán a tavaszi Nap sugarai egyre jobban melegítették a földeket, úgy melegedett és zakatolt Hugó szíve, amint meglátta Irmát. Szerelmének kazánja majd kiugrott a helyéből, ha a lány közelébe ért. Munkába menet fürgén szedte a lábait. A mielőbbi találkozás hajtotta Irma felé. Amint a gyepmesteri telephez ért, volt, hogy futott is. Nem szeretette a kutyák vonyítását és a búzt sem, amit a telep felől fűjt a szél. Nem ilyen illatokhoz volt az ő orra szokva. Sietett a munkába, de a felsővárosi Szent Sebestyén templom mellett mindig lassított a léptein, és a ruháját is megigazította. Keresztet vetett, és Isten védelme alá helyezte magát. Bízott benne, hogy megszenteli az ő életét, áldást ad rá, megerősíti a nehézségekben és a kísértésben. A kísértés mostanság nagy volt. Amint meglátta Irmát, pajzán

gondolatok töltötték ki a fejét, de annyira, mintha abba semmi más nem férne. Valószínű, hogy nem is fért, mert húsleves helyett halászlét vitt a vendégnek, amiért aztán Lajos úr nagy kiabálást rendezett a konyhában. Irma csak mosolygott rajta, és vigasztalta. Amint Lajos úr kiment a konyhából:

– Adhat egy puszit, Hugóka! De csak ide, az arcomra – és mutatta a fakanállal, hogy pontosan hová.

– Eljöhetne velem, Irmácska, a hétvégi mulatságba!

– Milyen mulatságba?

– A Városmajorba, a Sörház térre. Lesznek mutatványosok, meg ringlispil is. Mézeskalácsosok és fényképészek is szoktak jönni. Készíttethetnénk magunkról egy szép képet, aztán kiraknánk a hitvesi ágyunk fölé a falra, alá meg a feszületet, kis ezüstitláncon.

Lelkesedett Hugó, hogy sikerült a meghívásba elrejtienie az ábrándozásait.

– Milyen hitvesi ágyról beszél? Fotográfia? Feszület ezüst láncsal? Megsütötte a maga fejét ez a májusi nap. Nem lesz abból semmi! Hugóka, én a Lajos úrral boronáltatom össze magamat, ha a fene fenét eszik is.

– Lajos úrnak felesége van – mondta Hugó, bátortalanul.

– Majd, ha nem lesz neki!

Hugó állt a konyha gőzében, mint a kakas, akit éppen leforráztak a húsleveshez. Nem jött ki hang a torkán. Aztán Lajos úr beviharzott a konyhába nagy kiabálás közepette, hogy meddig kell még várni a vendégeknek a rendelésre? Végig dolgozta a napot szótlanul és mogorván. Már azt se bánta volna, ha szerelmes szíve megszakad a fájdalomtól. Aztán estefelé a társalgóban lévő régi újságokat összeszedte, hogy ne porosodjanak a tartóban. Belelapozott az egyikbe, és megakadt a szeme egy rövidke híren: „A Duna felett épülőfélben lévő Ferenc József hídról a vízbe vetette magát Wassermann Róza, Hunyadi utcai lakos. Tettét valószínűleg szerelmi bánatában követte el...”

Munka után Hugó nem a Sas utcai főbejárat felé vette az irányt, hanem a kerthelyiségen át egyenesen a kanális hídjához vezetett az útja. Nem messze onnét, valamikor a Budai kapu hatalmas bástyája állott, előtte pedig a vizesárok, ami a várost védte egykoron. Varkocs kapitányt itt zárták ki a városból, mint ahogy Irma zárta ki szívéből Hugót. Már nem volt ez az árok sem széles, sem mély. Inkább csak kanális, amiben csendesen folydogált a víz. Szemben a híddal a Városi Színház épülete magasodott, amit 1874-ben adtak át. Sok híresség megfordult e falak között, de most Hugó szívét nagyobb bánat nyomta annál, hogy ilyesmivel foglalkozzon. Megállt a kis hídon, és a korlátra hajolva nézte a szürkületben az egyre sötétedő vizet. Nincs itt hatalmas folyó, csak csatornák, meg kanálisok, amiket a molnárok és a vargák használtak, meg a zöldségkertészek öntözésre. Ezek a csatornák, mielőtt elérték volna a városfalat, szétváltak Malom csatornára és Varga csatornára, majd bonyolult útjaikat bejárva, ismét egyesültek. A várost már Janicsár csatornaként hagyta el, a vágóhidat Janicsárok vére helyett ma marha- és disznóvér folyt patakokban, vörösre festve a vizet. De a fiút most hidegen hagyták a molnárok, a vargák és a janicsárok is. Életét eldobni készült. A vizet egyre mélyebbnek, és a folyamat egyre szélesebbnek rajzolták zavarodott gondolatai. Már hatalmas örvényeket látott, amik hajókat rántottak a mélybe. Ekkor átvette magát a híd korlátján. Elsötétült előtte a világ. Leginkább attól, hogy ezekben a kanálisokban még nyáron sem meleg a víz, nem-hogy májusban. Talppal érkezett a vízbe, és ott állt, mint valami levert cövek, térdig az iszapban. Így aztán éppen derékig ért neki a víz. Mozdulni sem tudott, csak előre vagy hátra hajolni a hideg vízben. Egy öngyilkos nem kiabál, hogy mentsék meg. Így aztán küzdött, hogy kiszabaduljon a fogságából. Cipőjét már veszni hagyta a sok próbálkozással. Szomjas nem volt, az biztos, mert jó néhány kortyot sikerült lenyelnie a zavaros vízből.

– Maga szerencsétlen, mit csinál ott? – kiáltott rá egy elegánsan öltözött férfi, aki a színházból ment éppen hazafelé.

– Be, be, beleestem – dadogta.

– Kapaszkodjon bele! – nyújtotta felé a sétatálcáját.

Térdig sárosan, mezítláb és vizesen vacogva mászott ki az árokból. Addigra szép számú nézőközönség is összegyűlt a parton, és a nagy hangzavarra a Fekete Sasból is kijött a személyzet néhány tagja.

Így aztán a szerelmi bánata senki előtt nem maradhatott titokban. Másnap a városban mindenki Hugón nevetett, mert a bámészkodók között egy hírlapíró is volt. Az étterem zsúfolásig megtelt, és egymásnak adták a kilincset a vendégek, mert mindenki kíváncsi volt a kudarcot vallott öngyilkosra. Több borraivalót kapott azokban a napokban, mint összesen, amióta az étteremben talpalt. Aztán teltek a hetek, és Irma fejében is megfordult, hogy a vízbe veti magát Lajos úr miatt, akinek nem nagyon akaródzott feleséget cserélni. Gondolkodott rajta, hogyan is csinálja, nehogy kinevettesse magát, mint az a bolond. Talán fejjel kéne ugrani, és akkor az iszapba biztos belefutad. De mit fognak látni az arra járó bámészkodók? A farát, meg a kalimpáló lábait? Addig morfondírozott ezen az „öngyilkolászáson”, hogy jobb ötlete nem lévén, végül feleségül ment a Pincérhez.

Úgy hallottam öreganyámtól, hogy nyolc gyerekük született, és boldogan éltek. Hugó a tenyerén hordta Irmát, persze csak addig, amíg a gyarapodó súlyát elbírta.

Az elvesz(t)ett pénz (1897)

Idegesen és kapkodva vacsorázott, mert késve ért a „Sánta Kakas” vendéglőbe. A késés oka az volt, hogy jónak tűnő alkudozásba bonyolódott az egyik kuncsaftjával egy különleges mintázatú torontáli gyapjúszőnyeg kapcsán. Keresett volt ez a Bánátban gyártott szőnyeg, és az eltelt években sokat értékesített belőle. Most csak az idejét rabolta, mert nem lett üzlet az alkuból. El kell érnie az újbudai állomáson az esti vonatot, hogy holnap hajnalban Siófokon lehessen. Nélküle talán a futamot sem indítják el. Egész héten bújta a Versenylapot, hogy melyik istálló nevez a Siófoki díjra. Az Esterházy, Szemere, Rohonci istállóknak jó lovai vannak. Még a Geiszt vagy a Dreher istálló lovai is szóba jöhetnek, de azok elég változó teljesítményt mutatnak. Majd, ha kiderül, hogy melyik lovak

futnak, akkor lesz csak igazán érdekes a helyzet. Mindenesetre a nyitásra ott akar lenni, és szeretné megnézni a lovakat is, mielőtt fogad rájuk.

– Pincér! Pincér! Fizetek! – türelmetlenkedett. – A jóistenit neki, hogy ilyen lassúak – morgott az orra alatt. Közben a szalvéta helyett az asztalterítőbe törölte a zsíros száját. Na, ezt moshatjátok, jó zsíros. A borravalót is várhatjátok, azt hiszem – dühöngött tovább magában.

– Parancsoljon, Weisz úr!

– Hányszor kell magának szólni, hogy idetaláljon? – kérdezte ingerülten a pincértől.

– Elnézést, de addig nem tudok jönni, amíg a másik vendéggel nem rendeztem a számlát.

– Lekésem a vonatot maguk miatt.

– Tetszett volna előbb jönni, tudja, hogy ilyenkor mindig sokan vannak.

– Mennyi lesz a vacsora?

– Egy korona és harminc fillér.

Nem szerette őt a pincér, mert kellemetlen, kötekedő vendég volt. Ráadásul zsugori is. Alig adott borravalót. A főnök úr régi ismerőse, így aztán eltűrte, ha hepciáskodott vele. Legszívesebben kihajította volna. De kell a munka, ott vannak a gyerekek, akiket taníttatni, etetni, ruházni egy keresetből nem egyszerű dolog. Talán attól ilyen ez a Weisz, hogy nincs felesége, csak a nagy kofferje, amit cipel magával mindenhová, mintha azzal lenne összeboronálva. Fújtat, amint cipeli, és a hája reng belé, amikor egyik kezéből a másikba teszi a hatalmas csomagot. A feje vörösödik, a homlokán patakokban csorog a veríték. Hirtelenszőke, majdnem fehér haja elhanyagolt, a tarkóján visszakunkorodik, a feje tetején meg alig nő. Hurcolja a hatalmas koffert a szőnyegmintákkal városról városra, lóversenyről lóversenyre. Merthogy Weisz Ármin szőnyegkereskedő egy személyben ügynök, meg címeres lóversenybolond. Az is lehet, hogy csak bolond, mert sosincs pénze. Megvolt a versenyhelyszínhez igazodó útja. Rendszeresen megvásárolta a Vadász és Verseny Lapot, és az éves versenykiírások alapján ő is összeállította a

saját futamait. Izgatottan várta a szombati napokat, amikor az újság következő száma megjelent. Vonaton vagy lovaskocsin zötykölődve jegyzetelt egy kockás füzetbe, melyben a helyszínek, a lovak nevei, a befutási sorrendek gondosan, évekre visszamenően rögzítve voltak. Szenvedélyesen játszott, és néha nyert is kisebb összegeket. Többnyire a versenyhelyszínekre, valamint a közelben lévő kisebb-nagyobb városokba vitte a szőnyegmintákat, és

Ott kereskedett velük. Ezekbe a városokba minden évben visszatért, volt, ahová többször is: Budapestre, Tátralomnicra, Tatára, Alagra, Pozsonyba, Siófokra, Debrecenbe, Aradra, Nagyváradra, Szatmárba, Marosvásárhelyre, Kisjenőbe, Törökbecsére, Nagykindára, Kisvárdára, Sopronba, Pécsre, Kolozsvárra, Szabadkára, Kassára és Zomborba. Néha tett egy kis kitérőt: ha Siófokon járt, akkor útba ejtette Székesfehérvárt meg a környező településeket. Vonatokon, lovas kocsikon, fogadókbán, mikor kicsit több volt a pénze, akkor szállodákban töltötte az életét.

Most, éppen a vacsora miatt, lekéste az esti vonatot, ezért az állomáson aludt egy padon. Mérges volt és csapzott, de ez nála mindennapos dolognak számított. Hajnali négykor indult a következő vonat Siófokra. Mire odaért, a nap tűző sugara alatt szorongott a nagyszámú közönség a pályán. Még Alagon is ritkán látni ilyesmit. A rendes turflátogatók mind lerándultak a Balaton partjára, de kijöttek a helybeliek és a környéken nyaralók is. Eljöttek Veszprém, Zala, Somogy, Fejér megye dzsentrí családjai, s a mágnesvilág számos képviselője. Az Úrlovasok Szövetsége részéről Jankovich-Bécsán Gyula elnök, valamint mindkét igazgató, gróf Nádasdy Tamás és báró Inkey István is. Az esemény jelentőségét fémjelezte, hogy tiszteletét tette gróf Batthyány Elemér, gróf Szapáry Iván, gróf Festetics Pál, gróf Cziráky Antal, gróf Zichy Károly, gróf Esterházy Béla és László, valamint gróf Esterházy Miklós. Szóval, sportember volt elég, de még az ő nagy táborukat is felülmúlta a ragyogó hölgykioszorú, amely a szivárvány minden színében pompázó toalettekben valóságos virágoskertté varázsolta a kopár versenypályát. A verseny fényét emelte izzadt arcával és lángban égő szemeivel Weisz Ármin szőnyegkereskedő is. A kofferjával tört utat a pénztárig, hogy fogadhasson. Egész úton a lovak esélyeit latolgatta. Soha nem érezte még ennyire biztosnak a győzelmet.

Ismerősként üdvözölte a pénztáros: – Mi lesz a tét, Weisz úr?!

– Mi lesz a tét? Miféle kérdés ez, barátom? A siófoki, ezerhatszáz méteres futam: tétre, helyre, befutóra – mondta egy szuszra.

– Ejha, de felvitte az Isten a dolgát! Mondja sorban.

– Tétre: King Amphion. Helyre: King Amphion, Werther, Bánatos. Befutóra: King Amphion I. hely, Bánatos II. hely.

– Ez pont száz korona lesz.

Fizetett, és elvándorolt a hőségben a pálya szélén elhelyezett széksorokig. Az alacsonyabb származású, szegényebb réteghez tartozó látogatók nem vehettek részt a gazdag sportbarátokkal. Erre szigorúan ügyeltek a rendezők. A versenyt elindították, és a székek már más funkciót töltöttek be. Néhányan rájuk állva, teli torokból ordítva biztatták a kedvenc lovukat. King Amphion titokzatos, nagyreményű lónak számított fogadói berkekben. Ármin tőle várta a meggazdagodást. Egy darabig ordított, aztán egyre csendesebb lett; az izzadság helyett a hideg veríték csorgott végig a testén. Sápadtan rogyott le a székre. A lovak patája által felvert por mindent befedett, amikor kihírdették a befutók sorrendjét.

Befutók: Comtesse Chevigne I., King Amphion II., Bánatos III., Werther IV., Lyra V.

Összegyűrt a kezében lévő fogadójegyet, és zsebre vágta. Egy világ dőlt össze benne, most valahogy minden értelmetlenné vált számára: a szőnyegek, az utazások, a lovak és minden, ami még ezen kívül körbevett. Persze, neki nem nagyon voltak céljai. Talán csak az, hogy legyen mit ennie, és legyen hol aludnia. A pénz csak addig volt fontos, amíg megkereste a szőnyegek eladásával. Annak elköltsége már nagyon gyorsan ment.

Szerencsére nem volt messze az állomás. Elvándorolt az indóházig, és a távirót kezelő, mogorva, bajszos emberrel küldetett sürgőnyt a Fekete Sas Szállodába, szobafoglalásra. Toporogva várta, amíg visszaigazolják. Volt hely, így aztán megváltotta Székesfehérvárig a vonatjegyet. Most csak egy vágya volt: hogy lefűrödhessen és kialudja magát. Lassan ment a vonat, és a nagy hőségben az út is hosszabbnak tűnt. Ilyenkor, amikor vesztett, mindig megfogadta, hogy soha többé a lábát be nem teszi egyetlen

lóversenypályára sem. Aztán nyert egy kisebb összeget, és egyből ábrándokat szövögetett a jövőről, a gazdagságról. Most a múltba veszett versenyeken jártak a gondolatai... Kilencvenben Prága, majd Alag nyitotta a versenyszezont április elején. Április közepén Bécs következett. Május első felében Budapest, május második felében és június elején ismét Bécs. A nagy versenyek között Krakkó, Szarajevó, Tátralomnic és Siófok, majd augusztus elején Budapest kezdte a nyári szezont, és szeptemberben Bécs folytatta az ősziével. Ezek után már csak Pardubicében futottak egy-egy versenyt novemberben. De szép is volt – ábrándozott a régi időkről. Hangos sípolás és a fékek nyikorgása jelezte, hogy megérkeztek Fehérvárra. Hatalmas kofferét kivonszolta az állomás elé. Kereste a szálloda fogatát, de nem találta. Aztán egyszer csak megismerte a társas kocsit. Úgy látszik, új kocsis van. Odament hozzá, a koffert otthagyva az árnyékban az épület falának támasztva. Kora délután volt, mire Fehérvárra ért, és a nap még mindig erősen tűzött.

– Maga jött a Fekete Sasból?

– Igen, uram.

– Nos, akkor ott az a sárga koffer a falnál az az én csomagom. – Hogy hívják magát?

– Ivanics Márton.

– Hol van a régi kocsis?

– Elcsapták, mert nem jól bánt a lovakkal.

– Akkor menjen azért a kofferért, aztán igyekezzon, mert maga is el lesz csapva.

Márton elment a kofferért, és majd megszakadt, mire felrakta a kocsira. Itt nem lesz borraivaló, az biztos. A fene essen a disznójába. Elcsapom én mindjárt az ostorral, csak szóljon még egy rossz szót.

– Gitár! Gyí!

Gitár volt a főnök a két ló közül, ezért aztán amíg nem kezdett húzni, Fakír sem állt neki a munkának. Ostor nem kellett nekik, értették a dolgukat, és talán szívesen is csinálták. Persze, ki lát bele egy ló fejébe? Aztán Márton a hatalmas koffert felcipelte az emeletre, Ármin úr szobájába. Szó nélkül otthagyta a szoba közepén. Az ajtót szándékosan egy kicsit hangosabban csukta be.

Mérgelődött magában. Nem a borraivaló miatt, hanem a szó miatt. Megcsinál ő mindent baksis nélkül is, ha jól szólnak hozzá. De Weisz úr mindig is fukarul bánt a jó szóval, mint ahogy a pénzzel is, kivéve, ha lovakról volt szó.

– Parancsol még valamit? – kérdezte Károly, a szobainas.

– Megfürödnék, és van néhány szennyes holmim, amit ki kellene mosni és vasalni. – Mári, menjen, és keresse elő Ferencet. Mondja meg neki, hogy hozza fel a lemezkádat és a meleg vizet. A vízre várni kell, amíg megmelegszik az üstben.

– Győrben már van folyóvíz a szállodákban. Micsoda egy hely ez? – mondta fitymálva.

Talán a borraivaló elmaradását imígyen előre is indokolva.

– Nálunk is lesz, csak hát nem rajtunk múlik. Mári, kérem, vigye a mosodába Weisz úr szennyeseit – adta ki az utasításokat kicsit ingerülten. A mosásért, vasalásért és fürdőért külön kell fizetni.

– Gondoltam, hogy nincs ingyen – jegyezte meg epésen. – Igyekezzenek vele, mert holnap Mórra kell mennem, reggel szükségem van a tiszta ruhákra.

– Ahogy parancsolja.

Aztán Weisz nyakig merült a gőzölgő vízbe. Pirosra égett, kopasz fejtetőjén gyöngyökben állt a pára. Gondolatai az asszony nélküliségen jártak. „Minek nekem feleség? Sosem vagyok otthon.” Nincs is otthon, csak egy düledező vályogház, amit örökölt. „Milyen élet lenne az egy nőnek? Házimunka, gyereknevelés, favágás, mosás, vasalás. Aztán meg csak a pénzt vinnék. Jó, a lovak is viszik, de az más, az ló! Jó ez így. Néha egy-egy futó kaland Bécsben, de inkább vidéken, mert a bécsi szajhák többbe kerülnek, mint a lovak.” Aztán a vizes szappan kicsúszott a kezéből, és percekig keresgélte. Fújtatott, mint egy víziló. Felragyogott az arca, majd a szappannal a mosdókendőt akkurátusan bekente, és a szappanos kendőt a fejére terítette. Kétoldalt a kád szélébe kapaszkodva próbálta kövér testét kiemelni a vízből. A kendőről a szemeibe folyt a szappanos víz, csípni kezdte. A kád körül tócsák álltak, mire nagy nehezen végzett a fürdéssel. Mivel a ruhái nagy részét Mári elvitte a mosodába, így, ahogy volt, meztelenül feküdt az ágyba, pénztárcáját a párna alá

tette. Perceken belül egetverő horkolásba kezdett. A padon való alvás, az már nem neki való. Nem ébredt fel arra sem, hogy Feri kihordta a vizet, elvitte a kádat, és feltörölte a tócsákat.

János, a „lámpagyújtó János”, csak így hívták a szállodában, sötétedéskor végigjárta a szállodát parázsló fidibuszával, és sorra gyújtotta a gázlámpákat a folyosókon és a szobákban. Weisz úr mélyen aludt. János toporgott egy darabig, hogy mitévő legyen. Aztán mégiscsak meggyújtotta a lámpákat, a kis elzáró kerekekkel pedig takaréklángra állította. Nemsokára vacsoraidő, ha felébredne, mégiscsak lásson valamit, aztán halkán becsukta az ajtót. Hogy János motoszkálása vagy a gyomra ébresztette fel Weisz urat, az már nem fog kiderülni soha. Mindenesetre félig még aludt, amikor tudatosult benne, hogy csak egy nadrágja és felöltője van, de nincs inge és fuszeklija sem. Ott lógott az ágy felett a csengő, amit veszetten rázni kezdett. Mári lépett be a csengetésre.

– Mit parancsol, Weisz úr?

– Szükségem van a ruháimra!

– Azt láttam, hogy megszáradt, mert délután hétágra sütött a nap. Megkérdezem, hogy kivasalták-e?

– Igyekezzen, mert éhes vagyok.

Mári igyekezett, és hamarosan a vasalt ruhákkal tért vissza. Weisz úr felöltözött, és az étterem felé vette az útját. Hangosan korgott a gyomra. Rég látott már ételt. Nem mintha ez a természetes hasán meglátszott volna.

Az étterem ajtajában megállva nézelődött, hogy hol van egy üres asztal.

– Jó estét, Weisz úr! – régi ismerősként üdvözölte a pincér.

– Jó estét, Hugó! Egy üres asztalt keresnék.

– Jöjjön velem, Weisz úr.

Kovács Hugó a karján lévő damaszt hangedlivel leporolgatta az asztalt, nem mintha azon lett volna bármi is, de ő így tanulta. Na meg, lássa a vendég a törődést.

– Foglaljon helyet.

- Van libasültjük, Hugó?
- Van, kérem szépen, de csak konfitált.
- Mi a fene? Maguknál a libák is konfirmálnak?
- Nem, kérem. Nem frissen sült a liba, hanem zsírban eltett, konfitált.
- Az más, akkor hozhatja. Savanyú káposztával meg kenyérrel.
- Máris hozom, Weisz úr!
- Aztán mondja Hugó, elvette az Irmát?
- Elvettem, kérem, már van két szép gyerek is. A napam vigyáz rájuk, amíg Irma dolgozik.
- Az jó! Na, hozza azt a konfirmált libát.

Hugó hozta a libasültet, és Weisz úgy evett, mint aki egy hete nem látott ételt. Egy nagyfröccsöt kért a liba után, amit egy hajtásra megivott. Hugó csak nézte, nincs ennek gigája a torkában? Fizetett, és tíz fillér borraivalót adott a pincérnek.

- Elég lesz?
- Magának biztos elég, Weisz úr – aztán otthagya faképnél.

Weisz Ármin átsétált a kávézóba, és ha már ott volt, úgy gondolta, akkor játszik kalábriászt, már ha lesznek hozzá partnerek. A Fekete Sas kávézójában mindig voltak partnerek, ha kártyáról volt szó. Így aztán az est további részében sikeresen veszített kártyán is.

- Egy rádli nyolcvanig! – kiabálták a kártyapartnerek.

Az első osztásnál Weisznek felcsillant a szeme, mert a kezében volt egy adu, egy felső és egy király.

- Béla-kassza! – kiabálta hangosan.
- Béla-kassza, kontra! – kiabálta repedtfazék hangján egy idősebb úr.
- Béla-kassza, rekontra! – Egy hatalmas bajuszú, vékonyka ember egy füstölő szivarral a szájában, kicsit pöszén rekontrázott.

Így ment ez záróráig, és Weisz Ármin a tuletroá, volát és betli bűvöletében fejezte be a napot. Belenézett a pénztárcájába, gyorsan számolgatott. Ha kifizeti a szállást, a mosást, vasalást, akkor marad negyvenöt koronája. Elszívott egy Regalitas szivarkát, amit még Aradon vásárolt. A legfinomabb bánáti dohányból készült a szivarka, a temesvári dohánygyárban sodorták gondos kezek. Mindig vett pár csomaggal belőle, amikor arra járt. Nem volt olcsó, de nem sajnálta magától az élvezeteket. Aztán felment a szobájába, és lefeküdt. Nem jött álom a szemére. Talán a délutáni alvástól vagy a sok pénzügyi veszteségtől, ami érte. Ki tudja? Hánykolódott az ágyban, majd leszakadt alatta. Felkelt, mert eszébe jutott a pénztárca. Kivette belőle a szállodának járó pénzt, és a felöltője zsebébe tette. A tárcát pedig a párna alá.

Másnap fáradtan ébredt. Gyorsan befalt az étteremben egy tükörtojást, majd kifizette a szállását, és az udvaron keresztül a Magyar Király Szállodához ment. Onnan indultak társaskocsik Móra. Időben érkezett, és a koffernek is jutott hely. Homlokát törölgette egy kendővel, amit reggeli után az étteremben zsebre vágott, amikor éppen nem figyelt rá senki. Szeretett Móra járni, mert a jómódú sváb településen mindig kiváló üzleteket kötött. Főként a Lambergkastélyban, ahol Temerini Szécsen Miklós gróf és felesége, Johanna grófnő mindig szívesen látta, amikor éppen Móron tartózkodott a család, mert a gróf urat a külügyminisztériumi hivatalos ügyei gyakran Pestre szólították. Szerették a szép dolgokat, ezért Weisz Ármint mindig beengedték a kastélyba. Már csak azért is, mert így nem kellett a nép közé vegyülve válogatniuk az új szőnyegkollekciókból. Régen a feledés fátyla borította már a gróf úr anyai nagyapjának, a forradalmi tömeg által felkoncolt altábornagynak, Lamberg Ferenc Fülöpnek az emlékét. Weisz Ármint azonban nem érdekelte a történelem, inkább csak a pénz és a lovak. Így aztán lelkesen kínálgatta a portékáit, nem kevés sikerrel. A szőnyegekre felvett előlegre nyugtákat állított ki, és akkor tudatosult benne, hogy a pénztárcáját a párna alatt felejtette. Ideges lett, és gyorsan összecsomagolt, majd az első társaskocsival, amit elért, elindult Fehérvárra.

Időközben Mária, az ágynemű cseréjekor, megtalálta a párna alá rejtett tárcát.

- Birkl úr! Birkl úr! – kiabálva futott, kezében a tárcával.
- Mi a baj, Mári?
- Ezt találtam Weisz úr szobájában!
- Kinyitotta, Mári? – kérdezte szigorú tekintettel Birkl.
- Hogyan merném én kinyitni? Isten ments, egyből idehoztam magának.
- Nézzük, mi van benne!

Aztán Birkl János elővette a kerek lencséjű, alpakkakeretes olvasószemüvegét, gondosan ügyelve arra, hogy az üveghez ne érjen az ujja. Az orrára biggyesztette, majd kétszer is megszámolta a pénzt.

- Mári, ez negyvenöt korona! Biztos, hogy visszajön érte Weisz úr. Addig az irodában elzárom.

Estefelé aztán megérkezett Weisz Ármin, és a portára hívatta Márit.

- Maga takarította a szobámat?
- Igen, uram! Gondolom, a tárcáért jött.
- Igen, igen.
- Birkl úr elzárta az irodában.

- Akkor keresse meg Birkl urat, és hozzák gyorsan a pénzemet.

Egyre harsányabban beszélt, ezért aztán Jakab úr, a portás, csendre intette. Nem sok eredménnyel, mert ezzel még jobban felpaprikázta. Már zengett az épület, amikor előkerült az üzletvezető, kezében a pénztárcával.

- Türelem, Weisz úr, megvan a tárca, és megvan a pénz is!
- Azt majd meglátjuk!

Kezébe vette a tárcát, és a portáspultra öntötte a tartalmát. Hangosan számolta, aztán még egyszer.

- Ez csak negyvenöt korona!
- Igen, pontosan annyi, amennyi benne volt, amikor megtalálta Mári.

– Hiányzik száz korona! – ordította Weisz. – Megloptak! Ha tudom, hogy ez egy ilyen hely, be nem teszem ide a lábamat.

Mári már sírt, és Birkl nem győzte vigasztalni a lányt. Közben egyre lilább lett az üzletvezető feje, ami nem jelentett túl jót. A kiabálásra kisebb csődület kerekedett a portás pultnál. Már ott volt Márton, a kocsis, Feri, a segédje, Hugó, a pincér, és még néhány szállóvendég is megállt.

– Birkl úr, kérem, engedje meg, hogy lenyugtassam Weisz urat – ostorral a csizmaszárát ütögetve jelezte Márton félreérthetetlen fenyegetési szándékát.

– Nem szabad, Márton! Menjen a kávéházba, ott láttam a Szamosvári főhadnagyot. Legyen szíves, szóljon neki, hogy jöjjön ide.

Néhány percen belül Márton visszatért Szamosvárival, aki hatalmas ember volt. Azt rebesgették róla, hogy fiatalabb korában mérsárossegédként egy ökröt is képes volt leteríteni egyetlen ütéssel. Hogyan lett belőle rendőr, azt már senki nem tudja. Elővett egy kis noteszt, felírta a neveket, és mindenkinek a vallomását.

– Melyik szobában történt az eset?

– A tízes szobában, főhadnagy úr – mondta Mári.

Felmentek az emeletre, és a kíváncsiskodók az érintettekkel együtt bementek a szobába.

– Mindenki menjen ki, és csukják be az ajtót! Weisz úr marad! Na, kérem szépen, pakoljon ki mindent a nadrágja és a felöltő zsebéből, ide az ágyra.

Szorgalmasan rakosgatta a zsebei tartalmát: damasztkendő, cigarettatárca, gyufa, aprópénz, ceruza, kis nyugtatömb, kicsi kockás füzet a lovak és versenyek adataival.

– Ennyi? – kérdezte a főhadnagy.

– Igen.

– Vegye le a nadrágját és a felöltőt.

– De kérem szépen, milyen alapon? – méltatlankodott Weisz.

– Ne akarja, hogy én vegyem le magáról!

Végignézett Szamosvárin, és már semmit nem akart. Ledobta a ruháit az ágyra, és ott állt alsónadrágban. A főhadnagy átnézte a zsebeket tüzetesen, aztán szépen, lassan kisimította az asztalon a galacsinná gyúrt papírt.

– Ez meg mi, Ármin?

– Fogadójegy.

– Maga ott volt a siófoki turfon?

– Ott voltam.

– Én meg szolgálatban – jegyezte meg epésen.

Aztán a főhadnagy előhúzta a friss versenyújságot a zsebéből, mert hogy ő is nagy lóbolond volt. Bogarászni kezdte a befutási sorrendet. Nem szólt egy szót sem, hanem tenyérrel kíméletesen kupán csapta Ármint, aki három lépést szaladt előre, de csak azért annyit, mert az ágy megállította.

– Na, most mit csináljak magával? Skandalum keltése és hamis vád miatt egy hetet biztos a fogdában tölthet. Nem viszem be, ha bocsánatot kér nyilvánosan Birkl úrtól és Máritól. Márinak, mint becsületes megtalálónak, ad öt korona jutalmat.

– Nem lesz az egy kicsit sok?

– Kér még egy taslit?

Így fejeződött be Weisz Ármin dicstelen fehérvári utazása. Azt mondják, hogy évekig a szálloda közelébe se ment.

A szélhámos doktor (1897)

Hans Woller, az anyanyelvén kívül még tizenöt nyelven beszélt. Kremsben, ebben a Duna menti kisvárosban látta meg a napvilágot. Már gyerekkorában feltűnően gyorsan megtanult lengyelül az iskolában egy lengyel származású fiútól. Később, a városi dalárdában pedig egy spanyol hentestől sajátította el a spanyol nyelvet. Jól tanult, ezért a borászattal foglalkozó szülei a jogi pályára küldték, hogy ne kelljen keserves munkával megkeresnie a kenyerét.

Amikor felnőtt, az élet rendje szerint megnősült, és feleségül vette ifjúkori szerelmét, Hannelore Glasert. Felesége tanítóként dolgozott hosszú éveken át a helyi iskolában. Két gyermekük született; a fiuk egyéves korában meghalt spanyolnáthában. Lányuk, Susanne, Londonban talált rá a boldogságra, ahol egy jómódú lordhoz ment

feleségül. Hans Woller feleségével egy szép nagy házban élt Kremsben. Munkája sem volt messze, hiszen az ügyvédi irodája az épület másik felében helyezkedett el.

Az évek alatt Woller hiperpoliglottá vált, és élvezte, hogy új szavakat, nyelvtani szabályokat tanulhatott. Harmincéves korára több mint tíz nyelvet beszélt. A nyelvtanulást hasonlóan kezdte, mint a legtöbb fiatal a városban. Egynyelvű német családban nőtt fel, először az iskolában, majd magánórákon tanult nyelveket, szülei biztatására. Kezdetben lengyelt és spanyolt tanult, később angolt, szlovákot, majd oroszot. A piarista gimnáziumban a latin, francia és olasz nyelvekkel ismerkedett meg, később pedig héberül és arabul is megtanult. A vidéki ügyvéd nyelvtudása hamar ismertté vált, így amikor a bécsi egyetem megkereste, hogy tanítana-e a Rudolphi-nán, az életük is megváltozott. Woller úr eladta a házukat, és Bécsbe költöztek. Az egyetemen főként arab nyelvet oktatott, míg felesége továbbra is kisiskolásokkal foglalkozott.

Az arab nyelv különösen az egyiptomi ásatások kapcsán jött divatba a 19. század közepén, amikor a piramisok feltárásai megkezdődtek. A nyelvtudás egyre fontosabb lett, így Hans Woller hamarosan professzori címet kapott. Fiatal házasokként, valamikor 1850 környékén, Woller hosszú ideig tartó fejfájása miatt felkereste Görgen doktor szanatóriumát a bécsi Döblingben. A doktor vizsgálatokat javasolt, és azt tanácsolta, hogy maradjon bent az intézetben egy hónapig.

A kastélyszerű szanatórium szép és nyugodt környezetben volt, így Woller úr elfogadta a javaslatot. Egy nap a szanatórium udvarán találkozott Széchenyi István gróffal, akivel hosszú beszélgetéseket folytatott. A gróf magyarnak vallotta magát, bár a magyar nyelvet nem beszélte jól. Woller úr elmondta, hogy neki is szívfájdalma, hogy magyarul még nem tanult meg, pedig Magyarország közel van. A gróf a séták során próbálta megtanítani neki a magyar nyelvet, bár nem sok sikerrel.

– Olyan ez a nyelv, gróf úr – mondta Woller –, mintha énekelne az ember. Én pedig sosem tudtam jól énekelni.

A professzor egyre inkább megszállottjává vált a magyar nyelv megtanulásának, és néhány év elteltével ismét a szanatórium vendége lett. Régi ismerősként üdvözölte Széchenyit.

- Hogy szolgál az egészsége, gróf úr?
- Köszönöm, jól, csak ne lenne ez a bezártság. És ön hogy boldogul a magyarral?
- Sajnos sehogy, mert az egyetemi elfoglaltságaim mellett nincs időm rá. Ráadásul mostanában a feleségem is betegeskedik.

Pár napig nem találkozott a gróffal, mintha az kerülte volna a társaságát. Aztán 1860. április 8-án hajnalban hatalmas durranásra ébredt. Széchenyi gróf öngyilkos lett. A szanatóriumot elárasztották a rendőrök és orvosok. Woller másnap hazatért feleségéhez. Fejfájása később alábbhagyott, és egészen idős koráig tanított az egyetemen. Idős korára azonban skizofrénia alakult ki nála. Hol rabbinak, hol papnak, hol orvosnak képzelte magát, és úgy is viselkedett.

A Görgen-féle intézetben kezelték változó intenzitású skizofréniaival. Egyik reggel azonban nem találták sehol az épületben. Mindközben Székesfehérváron egy idős pap szállt le a vonatról egy bőrönddel a kezében. A Fekete Sas Szállóban bejelentkezett, és Dr. Joseph Kurcz néven íratta be magát. Az idős pap mintha gondolkodott volna valamin.

- Nem érzi jól magát, atyám? – kérdezte a portás.
- De igen, csak elgondolkodtam azon, milyen dallamos az önök nyelve.

Másnap a szobaasszonynak így szólt:

- Hannelore, kérem, hozzon vizet a kannába, szeretnék borotválkozni és mosakodni.

A szobaasszony nem szólt egy szót sem, hogy ő bizony Mariska és nem Hannelore! Annyi furcsaságot tapasztalt már itt, hogy ilyesmit nem is érdemes szóvá tenni. Ha a kedves vendégnek a Hannelore név tetszik, akkor legyen úgy.

Aztán az atya átöltözött és civil ruhát öltött. Kifelé menet a portást kérdezte, hogy merre talál egy vésnököt, aki készítené neki egy névjegytáblát az ajtajára. A portás készségesen elmagyarázta.

- A Sütő utca elején megtalálja a vésnököt – mondta.

Keresztülvágott a városon. A Hal térnél egy kicsit bizonytalankodott, hogy jobbra, vagy balra van-e a Sütő utca. Aztán egy járóke-lőtől megkérdezte.

– Menjen csak egyenesen, abban a kék színű házban megtalálja, akit keres.

Igaza volt a portásnak, valóban nincs messze. Aztán bekopogott az ajtón.

– Pórasz Vendel urat keresném.

– Én vagyok, parancsoljon, uraságod!

– Dr. Stefan Presszer vagyok, és egy névtáblát szeretnék készíttetni.

Pórasz Vendel udvariasan kikérdezte, hogy mekkora méretben, és milyen anyagból legyen a névtábla. Polírozott acél, sárgaréz, netán vörösréz legyen?

– Sárgaréz megfelel, szépen cizellálja körbe a táblát. Véssett betűk legyenek, fekete színben. Fel is kellene szerelni a táblát az ajtómra. A Fekete Sasban bérelek hosszabb időre egy szobát. Kiküldött rab-biként teljesítek szolgálatot a nyári időszakban.

– Megtiszteltetés számomra, hogy nálam rendeli a táblát! A felsze-relésért természetesen nem kell fizetni. Három nap múlva ott va-gyok, és rendben lesz minden.

– A tizenegyes szoba ajtajára kérem felrakni.

Elköszöntek egymástól. A rabbi pedig elindult vissza a szállodába, de útközben megállt a piacon, és egy kofától vásárolt kétmaréknyi korai cseresznyét. Aztán tovább sétált, és bement a zsinagógába. Leült, majd héberül imádkozott.

A következő napokban végiglátogatta a város templomait. Egyik nap aztán eszébe jutott, hogy hazamegy a szülővárosába, Kremsbe. Gyötörte a honvágy, nem is késlekedett, hanem összecsomagolta a bőröndjét, és elindult a vasútállomás felé. Nem szökött a szállodá-ból, hanem éppen nem volt a portás az asztalánál, amikor kiment az épületből.

Néhány óra múlva a portán megjelent Pórasz Vendel vésnök, aki hozta a felszerelésre váró táblát, és kereste Presszer urat.

– Ilyen nevű vendég itt nem tartózkodik – mondta Jakab úr, a portás.

– Az nem létezik, a rabbi úr kifejezett kérése volt, hogy szereljem fel a táblát a tizenegyes szoba ajtajára.

– A tizenegyesben Dr. Joseph Kurcz lakik, és nem rabbi, hanem pap.

Innentől kezdve kezdett gyanús lenni a helyzet és a személy kiléte, így aztán felmentek a szobába, ahol a pap, vagy rabbi hűlt helyét találták. Azonnal értesítették a rendőrséget a szélhámos elfogatása végett.

– Olyan tiszteletreméltó embernek nézett ki, meg sem fordult a fejében, hogy be akar csapni – panaszkodott Pórasz Vendel.

A portás is bosszankodott, hogy fizetés nélkül slisszolt el a vendég. Ilyenkor mindig valamennyit levontak a béréből. Szerencsére ez nem fordult elő gyakran.

A vasútállomáson egy hajdúnak feltűnt a bizonytalanul lódörgő idős úr. Odament hozzá, és kérdezgetni próbálta, hogy hová szeretne utazni. A kérdésekre adott válaszok felettébb gyanúsak tűntek, mert hol Bécsbe, hol Kramsbe, vagy éppen Döblingbe szándékozott menni az idős úr. Így aztán a hajdú jobbnak látta bekísérni a rendőrségre, ahol aztán másnapra kiderült a fogoly személyazonossága. Még néhány napot a fogdán töltött, és kedélyesen beszélgetett foglárokkal és a cellatársakkal.

Megérkezett a felesége néhány nap múlva, és kifizette Hans Woller összes adósságát. Az asszonnyal visszautazott Döblingbe, a szanatóriumba. Egy hét múlva megjött a lánya és a férje, a lord is, akik meglátogatták. Az udvaron sétálgatás közben elmesélték neki, hogy a felesége kiköltözik hozzájuk Londonba, így csak ritkábban találkozhatnak majd. Valahogy most nem jutott el a tudatáig, amit mondtak neki.

– Az jó lesz, így legalább Hannelore megtanul magyarul, ha már nekem nem sikerült.

Nem szóltak rá semmit, hanem otthagyták egy padon ücsörögve. Majd az igazgatóval megbeszélték, hogy mennyit kell fizetni az ápolásért, és milyen időközönként. A skizofrénia, ahogy egyre

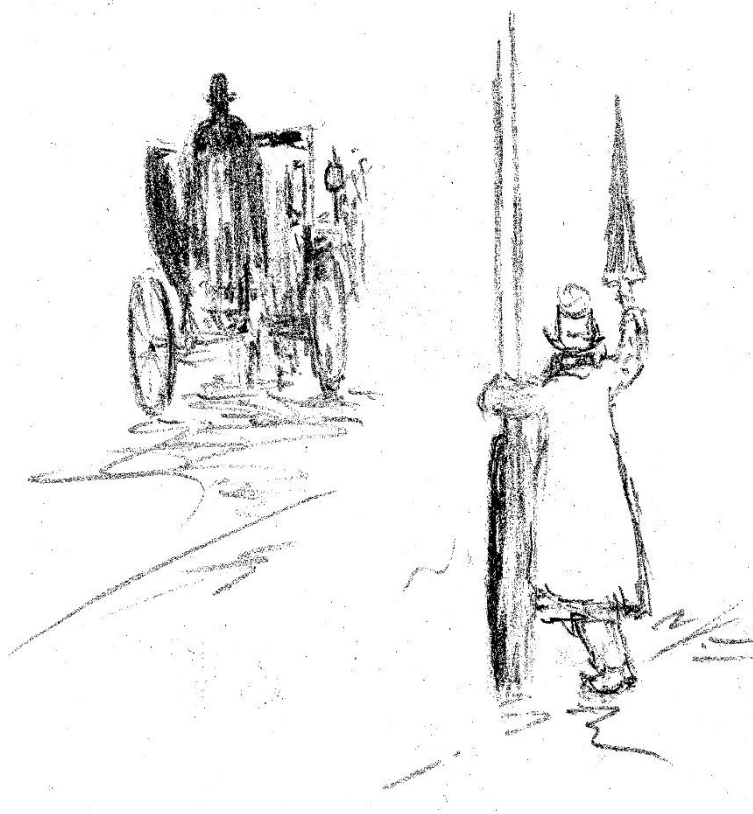
idősödött, úgy hatalmasodott el Woller úron. Már csak ritkán fordult elő az, amikor éppen tudta, hogy ki is ő valójában.

Aztán egy napon az igazgató hívatta az egyik ápolót, aki közeli bizalmasa volt.

– Franz, a hétvégén jön Leopold von Berchtold kuzinja kivizsgálásra. Szükség van Woller úr helyére. Kérem, intézkedjen!

Másnap Franz, a gyógyszerészében, egy hatalmas adag morfiut szívott fel a fecskendőbe...

Lába kelt cipők (1905)

Húsvéti ünnepekre készülődtek városszerte, ahogy a Fekete Sas szállodában is nagy volt a sürgés-forgás. Ebben az évben április huszonharmadikára esett húsvét vasárnapja. Még csak szombat volt, de az utolsó ráncokat is megigazították a szoknyákon, függönyökön, és minden mászon, amin volt ránc, és hagyta magát igazítani. Vasárnap nem főztek, nem hordták ki a trágyát az istállóból, nem söpörtek, és nem varrtak. Söprögetni azért sem volt ildomos, mert úgy tartották, hogy elsepernék a locsolókat. Nem hajtott ki sem a csorda, sem a csürhe, és állatot sem fogtak be.

Szeszélyes április, mondogatták, és valóban: a napkelte hűvös széllel, a tiltás ellenére végigsöpörtette a Nádor utcát. Egy napsütéses hózápor is borzolta a kedélyeket. Ilyenkor sokan érkeztek Ausztriából, főleg Bécsből, hogy meglátogassák rokonaikat, vagy csak

kiránduljanak. Gyakori volt a német szó a városban, hiszen Fehérvár, a törökök kiűzése után, inkább német, mint magyar város volt. A Stuhlweissenburg nosztalgiája még mindig vonzotta a bécsi népet, és Mária Terézia éppen százhuszonnyolc éve alapított itt római katolikus püspökséget. A városban most már többnyire magyarok laknak, de németek is vannak, akik mind értenek magyarul, sőt, gyermekeik ezen a nyelven már jobban beszélnek. Foglalatosságuk: mindennemű kézi mesterség. Szép számban találni posztósokat és pokrócosokat, földművelőket, és bortermesztőket. Szántóföldjei igen termékenyek, rétjei bőségesek; szőlőskertjei nagy kiterjedésűek, csinos mulatóházakkal, de boruk a meleg pincék miatt nem állandó. A Gaja vize számos liszt- és kallómalmot forgat. Országos vásárai főképp szarvasmarhára, de lovakra és sertésekre nézve is jelentős fontosságúak. Szóval, érdemes idelátogatni, még távoli városokból is, a húsvéti ünnepekre.

Lőwy Henrik, bécsi illetőségű mészárossegéd már többször megfordult a városban, többnyire mulatozási céllal, és persze a lányok és asszonyok sem hagyták hidegen. De mit is érne egy mulatság Fehérnép nélkül? Bakaszagú muri lenne az: szivarfüst, izzadtság, meg pörköltszag. De egy lány illata olyan, mint a tavaszi földé. Azért érdemes eljönni ide. Nagy levelezésben volt Piroskával, egy tűzről pattant menyecskével, akinek a szemei megbolondították Lőwy lelkét, és megcsapolták a pénztárcáját. Piroska ugyan nem volt könnyűvérű nőcske, de táncolni, mulatni nagyon szeretett, és ehhez pénz is kellett, amióta a pénzt feltalálták. A segéd úrnak viszont nem volt annyi, amennyi ennek a fekete szemű leányzónak a jól-tartásához elegendő lett volna. Így történt, hogy a Fekete Sas szállóban ezt a napot azóta is "mezítlábas húsvétként" emlegetik.

A segéd úr egy régi cimborájával, Gergics Jánossal érkezett a szombat reggeli vonattal az állomásra. Ivanics Márton a szálloda társaskocsijával ment értük és más szállóvendégekért. Gergics későn kapott észbe a szállásfoglalás miatt, így aztán csak a Ponty szállóban kapott szobát, míg Lőwy a Fekete Sasban. Hosszú az út Bécstől Székesfehérvárig, még vonaton is, de a két barát elütötte az időt kártyajátékkal, amihez társakat is találtak. Lőwynek sosem volt túl nagy szerencséje a kártyában, annál inkább a szerelemben. A szál-fatermetű, izmos mészároslegényt kedvelték a lányok, és néha férjes asszonyok is szemet vetettek rá, aminek persze nem tudott

ellenállni. Löwy nem volt se forradalmár, se ellenálló, így a hölgyek kegyeire bízta magát. A hosszú úton azonban mintha a szerencséje is elfáradt volna, mert elég sokat veszített. Ezt enyhítendő, magukkal hozott jófajta vörösborral igyekezett fájdalmát elnyomni, amelyből János, a jó barát is részt kért „fájdalomcsillapítás” gyanánt. A lajtamenti kékfrankos megtette a hatását, mert az utasokra váró Márton, a kocsis, halkán megjegyezte:

– Ahogy elnézem az urakat, úgy látom, már nem szomjasak. Ha probléma adódna útközben, akkor a kocsi takarításáért felárat kell fizetni, ami nem lesz kevés pénz. Úgyhogy még most gondolják meg, hogy beszállnak, vagy inkább gyalognak.

– Kocsival megyünk, és ne aggódjon, vigyázunk a drága borra, hogy ki ne lötyögjön belőlünk – mondák vidáman.

Aztán, megfáradva az úttól és a bortól, mindketten álomra hajtották fejüket a szállodai szobáikban. Löwy Henriket Piroska ébresztette.

– Henrik, keljen fel! Megígérte, hogy együtt megyünk a feltámadási körmenetre! Holnap húsvét, és maga meg részeg, nem szégyelli magát?!

– Már hogyné szégyelleném magam, amikor harminckilenc napja böjtölök megállás nélkül, de ma elvesztettem a csatát. Meggyónom a bűnömet, drága Piroskám!

– Nekem ugyan ne gyónjon meg semmit, mert én azt hallani nem akarom, ha józan lenne, akkor sem. Öltözzön, aztán menjünk a templomba!

Az esti misére még éppen odaértek, és Henrik úr a mise után megvallotta bűneit. A bor hatására kicsit többet is, mint kellett volna, és részletesebben is. Talán még a gyóntatófülke is elkárhozott, mire Henrik a gyónással végzett.

– Menjél, fiam! – szólt a pap. Isten irgalmát kérem számodra. A purgatórium tüze is kevés lesz a lelked megtisztításához.

Csendesen telt a vasárnap. Piroska kenyeret sütött, majd megszenteltette a pappal. Aztán meghívta szüleihez ebédre Henriket, akinek nem nagyon fűlött hozzá a foga, mert ez már szinte olyan volt, mintha Piroska a jegyese lenne. Neki pedig esze ágában sem volt

még nőszülni. Az ebéd azonban a vártnál jobban sikerült. Késő délután, mikor visszatért a szállodába, átnézte a csomagjait és a pénztárcáját, hogy megnézzze, mire futja a következő pár napban. Csálódottan számolgatta a koronákat, és megállapította, hogy legfeljebb a szállodai számla kifizetésére elegendő, de a hétfői mulatságra már biztosan nem.

Megfordult a fejében, hogy átmegy a Ponty szállóba a barátjához, és kölcsönkér tőle pár koronát, bár még azt sem adta vissza, amivel tartozott. Késő este volt, és tanácstalanul járkált a szobában, mitévő legyen. Végül úgy döntött, hogy mégis átmegy és kölcsönkér Gergicstől. Kilépett a folyosóra, és akkor vette észre, hogy szebbnél szebb cipők sorakoznak az ajtók előtt tisztításra várva. Gondolt egy merészet: kiöntötte az utazótáskájából a saját holmiját az ágyra, majd kiválasztotta a legjobb és legújabbnak kinéző cipőket, összesen hat párat. Aztán a táskával elindult a Ponty szállóba, a barátjához.

A Nádor utcán haladt, amikor szembejött vele egy jókedvű, ittas társaság. Németül szólt hozzájuk, és azt mesélte, hogy elvesztette a pénztárcáját. Hazamenne, de nincs miből megvennie a vonatjegyet. Szívesen eladná két pár cipőjét, amelyektől nagyon nehezen válna meg, de szorult helyzetében megtenné.

– Lássuk, milyenek azok a cipők! – kérte az egyikük.

Találomra kivett két párat a táskából. A társaság tagjai kézzel kézre adták, forgatták, nézegették a cipőket az utcai lámpák fényénél. Végül húsz koronáért elkelték a lopott cipők. Henrik szerencséje volt, hogy a vevők spiccesek voltak, mert az egyik párba egy hegedű is elfért volna, a másik pedig talán még Piroska lábára is szűk lett volna. „Ez már legyen az ő bajuk” – gondolta, és sietett a Ponty szállóba.

János még nem feküdt le, a szálló előtt szivarozott.

– Jó, hogy jöttél, már azt hittem, hazamentél – üdvözölte Gergics.

– Dehogyan mentem, csak Piroska szüleinél voltam egész nap. Meghívtak ebédre.

– Te utazótáskával jársz ebédelni?

– Nem, nem, csak néhány dolgot hoztam az apjának Bécsből.

– Ihatnánk valamit – javasolta Gergics.

Ez sosem vezetett jóra. Az útravalóként hozott lajtamenti vörösbor igencsak húzta János táskáját, így a maradékot megitták. A reggeli zajokra ébredtek, és a fotelben elgémberedett tagjaikat egyengették.

– Na, én megyek, mert ma mulatságba kell vinnem Piroskát a Városmajorba.

Az étteremben rendelt egy erős kávét, és álmosan kevergette, amikor egy férfi leült az asztalához. Henrik már kezdett volna felháborodni, hogy mi ez a pimaszság, hogy valaki csak úgy le mer ülni mellé kérdés nélkül.

– Szamosvári főhadnagy vagyok! Maradjon nyugodtan, és ne csináljon botrányt. Csatolja ki a táskáját!

Henrik kicsatolta, és a hadnagy belenézett.

– Ez csak négy pár, hol van a többi?

– Odaadtam Gergicsnek, a cimborámnak, de ő tegnap este visszament Bécsbe.

– Értem – mondta a főhadnagy.

Intett az étterem ajtajában álló férfinak, aki sietve odament.

– Kukonya őrmester, kérje el a vendéglistát, és ellenőrizze, mikor jelentkezett ki Gergics János!

Pár perc múlva visszajött Kukonya őrmester, mellette pedig Gergics. Mindkettőjüket bekísérték a kapitányságra. Hosszú kihallgatás következett, külön-külön, majd a folyosón egy rendőr kíséretében megjelent Piroska is. Leült a padra, közéjük a rendőr. A lány átszólt a rendőr háta mögött:

– Mit csináltál, te szerencsétlen?

– Ne vegzáljuk a gyanúsítottat! – szólt rá szigorúan a rendőr.

Henrik hallgatott, és bambán nézett maga elé. Aztán kijött Gergics, és Piroska bement az irodába. Rövid kihallgatás után kilépett a tiszt az ajtón, mellette Piroska.

– Gergics úr és a hölgy elmehet! Löwy Henriket kísérvék a fogdába.

Lőwy jobbra ment az őrrel, Gergics és Piroska pedig balra. A hosszú folyosó visszhangzott a cipők kopogásától.

– János, elkísérnél a városmajori bálba?

– Nagyon szívesen!

A cilinderes szélhámos (1905)

Történetünk főhőse Pribicskó Rezső, akinek bűnlajstroma igen hosszú és változatos, ahogyan az életútja sem mindennapi. Minden városban más és más álnév alatt mutatkozik be, mint például Margai Ákos, Vajdafi Vajda Rezső, ifj. Albrecht Kálmán, Várnai Rezső, Radnóti Radványi Dezső vagy Nagy Károly. Beszéli a magyar, német, francia, olasz és tót nyelvet. Illetőségi helye Kassa.

Első, igazán nem nagy jelentőségű bűncselekménye egy vállalati sikkasztás volt, amelyet három hónap fegyházzal jutalmazott a magyar királyi törvényszék. Ezt követte egy országos hírű tett, amelyben több mint tíz vádlott mellett Pribicskó is jelentős szerepet vállalt. Pályafutása alatt volt már katonaszökevény és francia idegenlégiós, de többnyire utazó szélhámosként élte az életét, ami, valljuk meg, nem volt unalmas foglalatosság. Kivéve azokat az időszakokat, amikor állami kosztos és kvártélyon tengette életét, többnyire hűvös cellákban.

A leghíresebb és legnagyobb bűnesetéről most azért beszélünk, mert annak következményeként került békés és csendes kisvárosunkba Rezső úr.

Szecsődy Kálmán valamikor tekintélyes vasmegyei földbirtokos volt, és több alkalommal képviselte a körmendi kerületet függetlenségi programmal a képviselőházban. Később a parlamentből kiesett, és vagyoni helyzete is kedvezőtlenre fordult. Így hát a kapcsolatait felhasználva a pénzügyminisztériumba kéredzkedett, ahol számvizsgálóvá nevezték ki. Hogy ez az eszében furfangos, de külső megjelenésében igénytelen és csekély intelligenciát eláruló ember miképpen használta fel hivatalos állását magánérdekeinek jogtalan érvényesítésére, arról az alábbi bűneset szolgál érdekes adatokkal.

Egy szenzációs bélyeglopás felderítése során a vizsgálat kiderítette, hogy Szecsődy több bűntársával együtt nagymennyiségű kiselejtezett bélyegívet lopott el a magyar királyi államnyomdától. Ezeket a kiselejtezett íveket a háromtagú kiselejtező bizottság egyik tagjaként a Draschke-féle téglagyár kemencéjében félretette, és nem égette el. Az így megmentett bélyegeket később több társával együtt értékesítette.

Főhősünket, a bűntárssá avanzsált Pribicskó Rezső kereskedősegédet is elfogta a rendőrség, mert nagy mennyiségű levélbélyeggel házalt, trafikról trafikra járva. Az elfogott személy Stábly utca 5. sz. alatti lakásán tartott házkutatás során egész halomnyi bélyegívet találtak. Pribicskó tagadta, hogyan jutott hozzájuk, és folyamatosan azt állította, hogy a bélyegeket „találta”. Tagadásával szemben azonban a vizsgálat kiderítette, hogy ezek a bélyegívek az államnyomdából származnak, ahonnan megsemmisítésre adták át őket a háromtagú kiselejtező bizottságnak. Innen már nem volt nehéz

rájönni, hogy a bélyegek Pribicskó tulajdonába kerültek. A „közkereseti társaság” tagjai szép sorban vizsgálati fogságba kerültek, és a díszes társaság tagjai, ahogy az lenni szokott, egymásra valoltak, igyekezve elhárítani magukról a felelősséget. Pribicskó Rezső kereskedősegéd kihallgatásáról úgy emlékeznek, hogy nincs a világon olyan gyorsíró, aki vallomását rögzíteni tudta volna. Hadart és agyonbeszélt minden kérdést. Hiába, nyolc hónap fegyházbüntetést és tíz évre szóló kitiltást kapott Budapest területéről.

Hová máshová mehetne egy frissen szabadult és városi élethez szokott ember, mint a közeli Fehérvárra? Azonban, mielőtt ide érkezett volna, tett egy rövid kitérőt Szekszárdra, egy börtönbeli cellatársa, Pepe javaslatára. Pepe, aki szintén a könnyű pénzszerzés híve volt, némileg hosszabb büntetést kapott, mert a megszerzendő pénz ugyan könnyűnek tűnt, de annak tulajdonosa nem szívesen vált meg tőle. Így aztán néhány pofon és rúgás után önként és örömmel átadta a pénzt és mellé a zsebóráját is.

De ez Pepe baja, nekünk most Rezső úrral van dolgunk.

Szekszárdon némi séta és pár pohár vörösbor elfogyasztása után felkereste Dr. Fent Ferenc belvárosi plébánost annak hivatalos helyiségében. Ezen alkalomra kifogástalanul öltözött úriember kinézetét öltötte magára, csak a cilindere volt kopott és itt-ott lyukas. Nem sokat teketóriázott, álnevet sem használt. Magát Pribicskó Rezső festőművészként bemutatva, azon kéréssel fordult a plébánoshoz, hogy a templomban végighallgatott prédikáció hatása alatt állva szeretne meggyónni. Meggyónta az atyának, hogy nagy bűn előtt áll, mert öngyilkos akar lenni, rendezetlen adóssága miatt, amelynek visszafizetésére nincs remény. Már csak harminc forint hiányzik, és megszabadulhatna a szégyentől, amely őt és családját gyötri. A plébános megszánta, és odaadta neki a pénzt. Pribicskó első dolga az volt, hogy vásárolt egy új cylindert, majd táviratozott, és lefoglalta szállását ifj. Albrecht Kálmán néven a székesfehérvári Fekete Sas szállodában. Még egy keveset sétált Szekszárdon, többnyire egyik kocsmából a másikba, hogy a hosszú vonatozás során ne száradjon ki.

Hideg februári szél fújt, és furcsa, szürke felhők rohantak az égen, mintha kergetnék őket északról délnek. „Alighanem hó lesz ebből” – morfondírozott magában, amikor leszállt a vonatról a fehérvári

állomáson. Csodálatos, hogy a szélhámosok olyan nagy előszere-
tettel keresik fel Székesfehérvár ősi koronázó városát, pedig itt nem
sok szerencse kíséri őket, hiszen az utóbbi időben nem egy veszé-
lyes kalandor került a rendőrség hálójába. A soknejű világcsalót,
Spitzer-Fischer doktort is Székesfehérváron érte utol a végzete.
Ezek a tények azonban nem zavarták Pribicskó Rezsőt, aki néhány
napja a Nádor utca korzóján, a színházban és a kávéházakban tűnt
fel. Elegáns öltözetével, sudár termetével, megnyerő külsejével, va-
lamint francia és olasz nyelvtudásával mindenkit levett a lábáról.
Megnyerő modorával már barátokat is szerzett a kávéházak törzs-
vendégei közül. A jólét pénzbe kerül, ezt ő is tudta. A pénz viszont
fogyott, így úgy döntött, ismét egy egyházi személyt keres fel.

Lakatos Frigyes helyi káplánt szemelte ki áldozatul, aki a Szent Ist-
ván templomban másodpapként is szolgált. Emellett városatyaként
a Tóváros képviselője volt. A káplán úr lakcímét nem volt nehéz
megtudni: egy elegáns öltözetű idős hölgytől érdeklődött.

– Kézcsókom, nagyságos asszony! Fontos és személyes üzenetet
hoztam Lakatos Frigyes káplán úrnak, Dr. Fent Ferenc plébános
úrtól, Szekszárdról. Én személyesen nem ismerem a káplán urat,
így az ön segítségét kérném, hogy merre találom meg Lakatos úr
lakását.

– Könnyen megtalálja! A Gyümölcs utca és a Horváth István utca
sarkán, szemben a ménteleppel van egy szép sarokház.

– Nagyon köszönöm a kedvességét.

Még aznap este felkereste a káplánt, és Radnóti Radványi Rezső
államvasúti mérnöknek adta ki magát. Arra kérte a papot, hogy
gyóntassa meg. Amikor ez megtörtént, elpanaszolta, hogy nem
tudja, mitévő legyen: Komáromba kellene utaznia, de pénze még
nem érkezett meg, és most nagy zavarban van. Az előzékeny pap
mindjárt felajánlott neki negyven koronát, amit Pribicskó hálál-
kodva elfogadott, és megígérte, hogy két nap múlva visszafizeti. Két
nap múlva újra megjelent jóakarójánál, és boldogan mutatta a ki-
nevezési okmányát, amely szerint osztálymérnökke léptették elő
Komáromban, évi négyezer nyolcszáz korona törzsfizetéssel és lak-
bérilletménnyel. Azt is mondta, hogy ismét fel kell utaznia, de ismét
nincs pénze. A káplán újra negyven koronát adott neki.

Hatodikán harmadszor is meglátogatta a káplánt, és megint hozott egy okiratot, amelyben világosan megírták, hogy ötszáz korona fizetési előleget utalványoztak számára. Pribicskó elmondta, hogy voltak Komáromban halaszthatatlan kiadásai, amelyek fedezésére kénytelen volt a hivatali kasszából negyven koronát kivenni, de most félt, hogy egy riválisa följelentheti emiatt. A káplán újra kölcsönadott neki negyven koronát, amit Pribicskó megígérte, hogy nyolcadikán este visszafizet, az addigi nyolcvan koronával együtt.

Pribicskó azonban nem tudott többet tiszteletét tenni a káplánnál, mert letartóztatták. A káplánnak bemutatott levelek és táviratok hamisak voltak.

Pribicskó, zsebében a negyven koronával, jegyet váltott az esti színházi előadásra. A híres színész, Solymosi Elek vendégjátéka, a *Lumpácius Vagabundus* került színre, a Népszínház kiváló művészenek főszereplésével. Solymosi nyugdíjba készült vonulni, és vidéki bűcsű körútjának részeként látogatott el Székesfehérvárra. Amikor a művész színpadra lépett, percekig tartó lelkes taps fogadta. Pribicskó, a szélhámos, nagy kedvelője volt a színháznak, mert sokat tanult belőle. Gyönyörű mondatokat, szófordulatokat jegyzett meg, amelyeket aztán sikeresen használt fel áldozatain. Most állva tapsolta a „szélhámos művész” a nagy színművészt. Az előadás után a Magyar Király szállodába ment vacsorázni.

Francia nyelven rendelt vacsorát és italt, majd olaszul ismételte meg a rendelést, miután látta, hogy a pincér nem érti. Végül német nyelvre váltott, amit a pincér megértett, és szorgalmasan jegyzetelt. A nyelvzavarra felfigyelt a közeli asztalnál ülő Dömötör Zoltán aljárásbíró, és érdeklődve figyelte Pribicskót. Kicsit másként nézett ki most, mint legutóbb, amikor a vádlottak padján ült. Dömötör feltűnés nélkül odasétált a főpincérhez.

– Küldjön egy tanulót a rendőrségre, annál az asztalnál egy veszedelmes bűnöző ül.

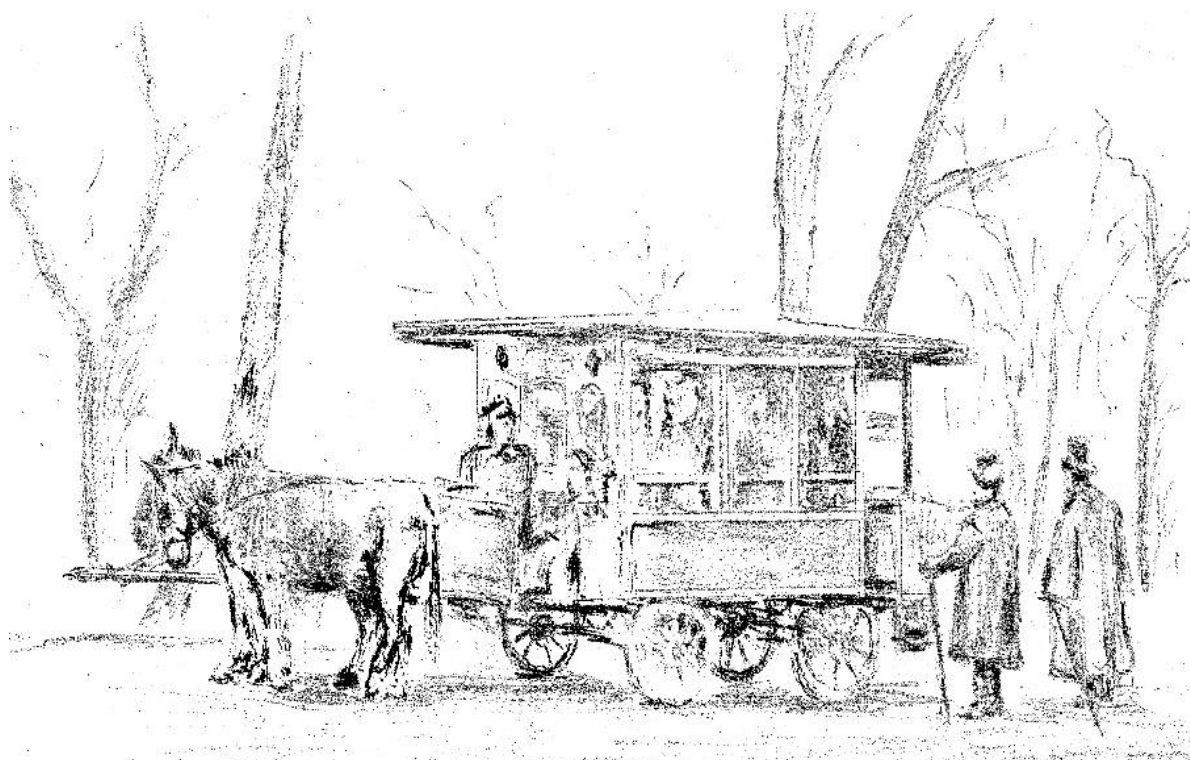
A rendőrök hamarosan megérkeztek, és leültek Pribicskó asztalához. Pribicskó hangosan tiltakozott, de hamarosan elcsendesedett.

– Tegye mindkét kezét az asztalra ide elé – mondta Szamosvári főhadnagy, aki olyan magas volt, mint Pribicskó, csak éppen kétszer olyan széles.

Kattant a bilincs, és a másik rendőr közben elsietett a cylinderért és a kabátért. A cylindert a fejére tették, a kabátját pedig ráterítették, és a megbilincselte kezei előtt összegombolták. Szép csendben, feltűnés nélkül kivezették az étteremből. Hosszas kihallgatások után lassan fény derült az elkövetett bűnökre.

Pribicskó Rezső, 32 éves kassai születésű, a hatóságok előtt jól ismert csaló, csalás vétsége miatt került ismét a törvényszék elé, ahol részben beismerő vallomást tett. Ennek alapján a törvényszék egy év börtönre, valamint a „kölcsonként” pénz visszafizetésére ítélte. Három hónapot a vizsgálati fogságból beszámítottanak tekintettek. A vádlott fellebbezést jelentett be...

A bicskás (1906)

Vádlott, Hajner Gellért, álljon fel!

Fegyveresen elkövetett útonállás, valamint rablás kísérlete és súlyos testi sértés büntette miatt a Pestvidéki Királyi Törvényszék két év és hat hónap fegyházban letöltendő szabadságvesztésre ítéli! Büntetését a Budapesti Gyűjtőfogházban kell letöltenie. Az ítélet jogerős! Fellebbezésnek helye nincs! A vádlottat vezessék el!...

Hírhedten kemény hely volt a „Gyűjtő,” de Hajner nem először fordult meg a falai között. Tudta, hogyan kell túlélni a hosszú hónapokat, amelyek egyáltalán nem voltak magányosak. Sőt, a régi cellatársak néha itt üdvözölték egymást, amikor a sors úgy hozta, hogy éppen a balszerencse csillaga világított a fejük felett. Volt, akinél ez többször is előfordult. Közéjük tartozott Hajner is. Most valahogy nem jól mérte fel a helyzetet, mert a megtámadott delikvens

nem ijedt meg kellőképpen a bicskájától. Így aztán mindketten orvosi ellátásra szorultak.

Neki egy hétig jegelték a fejét a Szent János Kórházban, mert számolhatatlan mennyiségű pofont kapott a feldühödött gigerlitől, akit a ruházata alapján könnyű és pénzes prédának gondolt. De a megtámadott sem úszta meg szárazon, mert egy egész spulni cérna kellett a sok lyuk összevarrásához, amit a bicskával ejtett rajta. Szerencséje volt mindkettőjüknek: Hajnernek, hogy nem ütötték agyon, a gigerlinek meg, hogy rövid volt a bicska pengéje. Így a hasán most több lyuk van, mint egy skót duda tömlőjén.

Csak hat hónap fogház volt a terve, amit el is ért volna, ha az a pojáca odaadja a tárcáját. Akkor most a telet szépen átvészelte volna a gyűjtőben, ahol van koszt és kvártély. A fene essen abba a bolondba, most aztán raboskodhat itt, télen-nyáron. Lassan telt a fogság, de aztán egy szép napon lejárt a penzum, amit kiszabtak rá. Szabadult, de a börtön előtt egy rendőr várta...

– Most felül a vonatra, és meg sem áll Fehérvárig! Értjük egymást?

– Értjük, őrmester úr! De mit csináljak én Fehérváron?

– Dolgozzon, és javuljon meg!

Ez a „javuljon meg” nem hangzott túl meggyőzően, talán a rendőr is tudta, hogy ez reménytelen.

– A végén még megöl valakit, aztán majd a talpa alatt fütyül a szél. Mondjuk, jobban megérné az a két méter kötél, mint etetni-itani magát évekig. Na, tűnjön el a szemem elől! Ha holnap itt látom a városban, bedobom a Dunába!

Hajner kedvetlenül kiment az állomásra, és megváltotta a jegyet Székesfehérvárig. Tömve volt a peron a vágányok mentén, mert a szeptemberi napos időt kihasználva a Balatonra utaztak az emberek. A nagy tülekedésben, a vonatra való felszállás közben, az előtte fűjtató testes férfi felöltőjének zsebében két darab, egymásba hajtogatott tizkoronás elunta a semmittevést, és átkéredzkedett Hajner markába. Amint felért a vagon előterébe, azonnal visszafordult, és a vonat utolsó kocsijában keresett helyet, mielőtt a károsult még észrevenné, hogy eltűnt a zsebéből Rohan hercegnő nagyon csinos pofija, két kis fehér maslival a hajában. Ráadásul nem

is egy, hanem rögtön kettő. A zsákmányt még nem látta, csak szorította a markában. Amikor senki nem figyelt rá, akkor óvatosan megleste: ZEHN KRONEN. A másik pénznek pedig a hátulja volt felé, azon ott állt: TÍZ KORONA. Ez két tízes! Egyhavi kereset, ujjongott magában.

Fehérváron, a vasúti restiben azon nyomban, a nagy öröm kedvéért leengedett a torkán egy gyöngyöző, hideg fröccsöt. Szivart vásárolt, de nem túl drágát, mert olyat csak lopni szokott, ha úgy adódott. A szokás meg nagy úr. Aztán kiment az állomás elé és bámészkodott egy darabig, majd odaszólt a Fekete Sas szálloda kocsisának.

– Mondd csak, pajtás, van nálatok munka abban a szállodában?

– Nem emlékszem rá, hogy kenddel mi pajtások lettünk volna.

– De még lehetünk!

– Nem hinném, de ha kifizeti az út árát, elviszem.

– Micsoda mérges ember maga, hallja-e? Aztán hogy hívják magát? Csak nem valami gróf, hogy ennyire fenn hordja az orrát?

– Ivanics Márton a nevem! De döntse el, hogy jön vagy marad, mert nekem dolgom van!

Fizetett Hajner, aztán felszállt a kocsira.

A szállodánál megkérdezte a portást, hogy merre találja az üzletvezetőt.

Márton pedig kifogta a lovakat és bevitte őket az istállóba.

– Feri, te meg mit csinálsz? – kérdezte a segédjét.

Feri hangosan röhögött.

– Tanítgatom Miskát!

– Mire?

– Figyeljen csak, Márton bátyám! De álljon el onnan, mert baj lesz!

– Mi baj lesz?

– Jöjjön ide mellém! – Miska, hopp!

És Miska akkorát szellentett, amekkora csak kifért belőle, miközben két lábbal hátra kirúgott.

– Nincs jobb dolgod, Feri? Ne bomolj már, Miska nem cirkuszi számár! Még a végén megrúg valakit, aztán csak bajunk lesz belőle.

– Nem rúg ez, csak ha szólok neki.

– Na, menjél, szedd rendbe a lovakat, mert mindjárt fenéken billetelek, aztán azt hiszed, hogy Miska rúgott meg.

A portás közben eligazította Hajner Gellértet, aki átment a kávéházba, és ott megkereste Birkl János urat. A kávéházi pultostól kérdezte, a pultra könyökölve...

– Azt mondta a portás, hogy itt van Birklis.

– Itt van, de nem Birklis, hanem Birkl, önnek meg Birkl úr. Amúgy meg ott ül az asztalnál.

– Maguknál mindenki ilyen mérges fajta?

– Igen! De most már menjen a dolgára.

Odament az üzletvezető asztalához, és tisztelettudóan köszönt, majd előadta, hogy munkát keres. Most jött Budapestről a bácsikájához, akit ápolnia kell, mert megbetegedett. Az mégsem járja, hogy az idős ember tartsa el őt – hazudta szemrebbenés nélkül.

– Milyen szakmája van?

– Nincsen, kérem szépen, szakmám! Legutóbb Újbudán, a Sánta Kakas fogadóban dolgoztam mindenesként. Nekem itt is megfelelne az a munka.

– Egy koronát tudunk fizetni naponta! Hetente van fizetés! A borraival, amit kap, azt Jakab úr, a portás gyűjti, és a hónap végén az alkalmazottak elosztják egymás között. Ez ilyen becsületkassza. A borraival még biztosan kitesz pár korona pluszpénzt. Ha megfelel, akkor holnap már kezdhet is. Az adatait Jakab úr felírja, nála jelentkezzen.

– Megfelel, Birkl úr, reggel ötkor itt vagyok.

Másnap aztán munkába állt. Korán reggel fát vágott a konyhára, majd, amikor vendég érkezett, felvitte a csomagját a szobába. Hajlongott és nyájaskodott mindenkivel, hogy minél több borraivalót csikarjon ki. Volt, hogy ott állt szótlanul a vendégek szobájában a csomagok mellett, amíg nem kapta meg a jussát.

Olyan is megtörtént, hogy a pimasz mindenestől, minél előbb megszabaduljon a vendég, egy korona borravalót is adott. Hajner aztán a pénznek csak a felét adta le a portásnak, aki akkurátusan egy kis füzetbe beírta az összeget.

Pár nap múlva „lámpagyújtó János”, rendes nevén Káldi János, a folyosón a gázlámpák elzáróit tisztogatta, amikor ingerült hangra lett figyelmes, ami az egyik szobából szűrődött ki. Egy ideges női hang volt. Nemrég érkezett, és a csomagjait éppen most hozta fel az új mindenest. Nem volt szokása hallgatózni, de most közelebb osont a szobához.

– Ilyen szemtelen senkiházzal még nem találkoztam, aki ennyire erőszakosan viselkedik a baksisért. Itt van két korona, és takarodjon a szobából, különben szólok az üzletvezetőnek.

– Köszönöm! Ahogy parancsolja, nacsasszony – mondta gúnyosan.

Káldi csak a fejét csóválta, mekkora svihák ez a Gellért. Ha ez az üzletvezető fülébe jut, biztosan kiteszi a szűrét innen. Azért a két korona az két korona, akármekkora svihák is – morfondírozott magában, aztán pucolgatta tovább a lámpákat.

Délután a porta környékén volt dolga, és ha már ott járt, beszélgetésbe elegyedett Jakab úrral.

– Jó hónapot zárunk, Jakab úr!

– Olyan, mint a többi. Miből gondolja, hogy ez jobb lesz?

– Ez a Gellért, az új mindenest, dupla borravalókat csikar ki a vendégektől. Ma is kapott az egyik vendégtől két koronát. Ott voltam, hallottam mindent.

Jakab úr belenézett a füzetébe.

– Ma csak hatvan fillért adott le.

– Hol van ez a szélhámos?

– Azt hiszem, kiment az udvarra.

Káldi János feldúltan, magából kikelve viharzott az istálló felé.

– Maga tolvaj, csaló, pernahajder! Képes meglopni a munkatársait?

Már szemben álltak egymással, és a homlokuk szinte összeért, válogatott sértéseket vágtak egymás fejéhez. Káldi elvesztette a türelmét, és lökdösni kezdte Hajnert.

– Mi ez az ordibálás itt? – jött elő a lovaktól Márton, kezében egy ostorral.

– Meglopott bennünket ez a svihák! – ordította Káldi.

Ekkor már Hajner kezében ott volt a bicska, és szúrt is vele Káldi felé. Az első szúrást a férfi még elkerülte, mert hátrébb lépett. A második viszont mellkason találta, és az ingét rögvest elöntötte a vér. A harmadik szúrásra már nem volt ideje, mert Márton lecsapott az ostorral, és a bicska az istálló felé repült.

Hajner a bicska után szaladt, és új ellenfelet szemelt ki magának Márton személyében. Márton kemény ember volt, és elszántan készült a harcra, ostorral a kezében, ami jó kezekben veszélyes fegyvernek számított. Hajner lehajolt a véres bicskáért, és a szeme sarkából figyelte Mártont, amikor a Feri gyerek nagyot kiáltott.

– Miska, hopp!

Miska, jó tanuló lévén, egy nagy szellentést követően rúgott, amekkorát csak tudott. Hajner légtornászokat megszégyenítő módon repült keresztül az udvaron, majd elterült, mint egy kecskebéka. Feri odaszaladt, és elvette tőle a bicskát. Márton hozott egy kötőféket a lovaktól, és jó erősen hátrakötötte az eszméletlen ember kezeit.

– Szaladj, Feri, Szamosvári főhadnagyért! Mi meg kerítünk gyorsan egy orvost a „lámpagyújtó Jánosnak”!

Hamarosan jött az orvos, aki ellátta János sebét, ami szerencsére nem volt szúrt seb. Szegény fickó, csak egy mély vágást kapott. Az orvos gondosan bekötözte a sebét.

– Rendbe jön pár nap múlva, de holnap látni akarom.

Szamosvári főhadnagy is előkerült, és a kötőféket bilincsre cserélte a már éledező Hajneren, aki azt sem tudta, hogy hol van, és mi történt vele.

– Na, álljon fel, jómadár! – szólt rá a főhadnagy.

– Mi... mi... mi történt? – kérdezte hebegve.

– Azt mondják az urak, hogy maga úgy szállt keresztül az udvaron, mint egy sas. Jöjjön, majd az őrszobán még elbeszélgetünk. Lehet, hogy én is tanítgatom repülni, ha már ekkora tehetsége van hozzá.

A tetten ért betörő (1910)

Mészáros Béla rendes embernek született, mint mindenki más, aki meglátja a napvilágot ezen a földön. Csakhogy az első napsugártól az utolsó kenetig hosszú ám az út, már ha szerencséje van a világra jött egyénnek. Ezen a hosszú úton aztán történnek jó és rossz dolgok mindenkivel. Bélával is történtek. A rossz dolgok valahogy mindig jobban vonzották, mint a jókat, így aztán a szülővárosában, Szabadkán sem nézték jó szemmel a viselkedését. Pedig jó családban született. Apja órasmester volt, édesanyja pedig a kis üzletben kereskedősegéd. Nem voltak rá büszkék, és talán megkönnyebbültek, amikor munkakerülő fiuk szedte a sátorfáját és odébbállt. Kített a becsülete, mondták a városban. Aztán Bélát hol Pécsen, hol Szegeden látták, majd megfordult Budapesten is. Budapest már

akkor is nagyváros volt, így elég sok időbe telt, mire az összes rendőr megismerte. A rendőrökkel való ismerkedés nem túl jó ómen, mert annak mindig az a vége, hogy a fogházak rideg falai is felkerülnek a palettára. Bélának nem volt bakancslistája, mert akkoriban még nem tudták, mi fán terem. Illetve mégis volt, mert a lopott bakancsokat méret és szín szerint mindig sorba rakta, és listát is vezetett róla, ha valakinek éppen szüksége lenne egy meleg lábbelire, hogy ne jöjjön zavarba a kiszolgálást illetően. Ez szakmai ártalom volt nála, mivel a becsületes szakmája cipészsegéd lett volna. Ennél magasabbra nem jutott, mert a munka valahogy mindig mellékesnek számított.

Amúgy Béla nagyon érdeklődő típus volt. Elsősorban a kártya és az italozás kötötte le a figyelmét, meg a lányok. Szóval, ha ez a három dolog nem lett volna a földön, akkor Béla egy nagyszerű ember lehetett volna. A tervei között Székesfehérvár meglátogatása nem szerepelt, de egy szép napon két rendőr a hóna alá nyúlt. Na, nem azért, hogy felsegítsék valahonnan, hanem hogy kikísérjék az állomásra. Az alacsonyabbik, akinek harcsabajusza volt, még el is köszönt tőle.

– Már nem divat a botozás, de ha még egyszer meglátom itt, akkor beviszem, és úgy megbotozom, hogy az édesanyja sem fogja felismerni!

Béla nem nagyon szerette ezeket a kis rendőröket, mert hamar eljárt a kezük, és néha a csizmájuk is. Mást nagyon nem tehetett, egészen Fehérvárig vonatozott. Az állomás előtt aztán felkérkedzett a Fekete Sas kocsisa mellé a bakra. Márton kivételesen megengedte neki. Legalább beszélgetnek egy kicsit, amíg a szállodához érnek.

– Van a szállodával szemben egy cipésmester, most vonult be katonának a segédje. Az öreg Sándorovits biztosan örülne egy ilyen derék segítségnek – mondta a kocsis.

Bélára nem volt ráírva, hogy „vigyázat, ez egy hétpróbás gazember,” így aztán Márton is nyugodt lélekkel ajánlotta. Bélában megfordult egy kósza pillanatra, hogy most már jó lenne megállapodni valahol. Ez a kósza pillanat csak addig tartott, amíg az öreg mester egy kemény, marhabőr fenőszíjjal ki nem zavarta az üzletéből.

A mester dühének oka egy cipő javítása volt, mégpedig Józsa úr cipőjének sarkalása, akit szakasztott olyan kinézettel áldott meg a Teremtő, mint az alacsony rendőrt, ráadásul pontosan olyan harcsabajusszal. Béla a sarkalásra bevitt cipőre egy nagyon fájntos trottór női sarkat rakott fel, hogy ezentúl Józsa úr hat centivel magasabbról szemlélhesse a világot. Szépen kifényesítette a cipőket, majd az orrával kifelé feltette a polcra. Így a mester gyanútlanul a tulajdonos kezébe nyomta, amikor az érte jött. Amaz valami miatt nem akarta elvinni a kicsinosított lábbeliket. Mintha ekkor került volna le a fenőszíj az ajtófélfáról. Az öreg mester hosszú percek alatt szerbül káromkodott, amit Béla is értett, hiszen szabadkai volt. A szíj vastag csíkokat hagyott a segéd hátán, míg a mester kiverte a műhelyből. A Sas utca tájára sem ment pár évig, pontosan két évig, amíg a váci fegyház vendégszeretetét élvezte, kosztal és kvártéllyal kiegészítve.

ztán az öreg Sándorovits nemsokára bezárta az üzletet, és eladta egy Korai Artúr nevű szatócsnak. Az üzlet jól ment, és minden a legnagyobb rendben folyt volna, ha Bélát nem eszi vissza a fene a városba. Úgy gondolta, hogy az öregben már lecsillapodott a düh, és talán már annyira megbocsátott neki, hogy biztosan adna tíz koronát, hogy kisegítse a bajból. A baj most éppen kártyaadósság volt. Azt meg ki kell fizetni, különben többé senki nem ül le vele blattot verni.

Amint befordult az Oskola utca sarkán, rögtön látta, hogy már nincs itt a cipésműhely. A kirakatban viszont garmadával állt a szebbnél szebb füstölt áru, köztük egy gyönyörű svártli és egy kíváncsú disznósajt, ami mindig is a kedvence volt. Hangosan kordult a gyomra. A fejében már motoszkált a gondolat, hogy éjjel visszajön ide. A kasszában csak hagynak egy kis pénzt. Ha meg nem, akkor legalább felpakol dohánnyal és étellel.

Gondolatait tett követte. Bement a közelben lévő ciszterci templomba, majd a kihelyezett mécsesek közül kettőt zsebre vágott. Kifelé menet aztán kiróttta magára penitenciát is két miatyánkkal, hogy a lelke rendben legyen. Őgyelgett a városban, és várta a sötétséget, amikor is az Oskola utca felől, az udvari bejáraton keresztül feltűnés nélkül bemehet az üzletbe. Ahová Béla be akart menni, oda be is ment, mert több kulcsa volt, mint egy lakatosnak. Ismerte a járást is, hiszen jó pár hónapig járt ide a megjavulás reményében,

ami aztán nem sikerült, mert se a mesternek, se Józsának nem volt humora. Most viszont várta a gömbölyű svártli, ami akkora volt, mint egy tehén tőgye. Az üzlet udvar felőli ajtaján zárat cserélhetett az új tulajdonos, mert azzal nem boldogult, így kénytelen volt az ajtót kifeszíteni. Mécsest gyűjtött, mert sötétben még megbotlik valamiben, aztán összetöri magát.

Elmúlt éjfél, és a Fekete Sas kávéházából nemrég szállingóztak el a vendégek, többnyire bizonytalan léptekkel. A személyzet viszont még takarított, amikor figyelmesek lettek arra, hogy a szemközti üzletben mintha kísértetek járkálnának gyertyafényben, ami hol kialszik, hol meggyullad.

– János – szólt a pultosnak a kávéház vezetője –, szaladjon már át a szálloda portájára, és szóljon Jakab úrnak, hogy hívja a rendőroket, mert betörtek Artúrhoz.

Hübner Imre rendőrbiztos hamarosan a helyszínre ért néhány jól megtermett rendőrrel, akik elzárták a menekülés útját. Béla a nagy mozgást észlelve menekülőre fogta, de addigra az Oskola utcai kapun benyitott a rendőrbiztos. Más lehetősége nem lévén, az udvarban lévő bodzabokor mögött keresett menedéket, nem sok sikerrel, mert néhány pillanat alatt elfogták. Majd leltárt készítettek nála található holmokról: női szivarkák, törkölypálinka, szalámi, egy disznósajt és hét korona hetvenhárom fillér, amit a pénztárban talált.

– Mészáros, azt hiszem, mehet vissza Vácra! – Bilincseljék meg, aztán vezessék el.

– Biztos úr, legalább a svártlit hadd tartsam meg – mondta könnyörögve Béla.

Az ellopott fényképezőgép (1917)

– Század, vigyázz! – szólt a parancs a rekedtes, de öblös hangú százados szájából. Orra alatt ott éktelenkedett egy hatalmas bajusz, amely a két végén függőlegesen felfelé volt hajtva és tűhegyesre pördörve. Így a parancsnok úgy nézett ki, mint egy két lábon álló kafferbivaly. Az oldalára kötött fényes kardja majdnem a földet verte, mert a parancsnok termete éppen hogy megütötte azt a mércét, amely elegendő volt a katonai élethez. Neki az élet nem mehetett

túl rosszul, mert csinos pocakot növesztett, magasságát pedig hatalmas hangjával kompenzálta, mint ahogy most is. Aztán a zsebéből egy négyrét hajtogatott papírlapot vett elő, melyet gondosan ki-simított, mielőtt nagy ünnepélyesen olvasni kezdte.

Ő császári és apostoli királyi felsége az alább következő kinevezéseket és adományozásokat legkegyelmesebben teljesíteni és elrendelni méltóztatott:

hogy az előléptetések csak akkor lépjenek érvénybe, ha az előléptetéshez megkövetelt összes feltételek a kinevezés napjával teljesítve voltak,

hogy az ezen Rendeleti Közlönyben kihirdetett szolgálati beosztások csak annyiban bírnak érvénnyel, amennyiben azok időközben a hadrakelt seregnél nem változtak meg,

hogy az 1. és 2. pont értelmében szükségessé váló helyesbítések a közvetlen előljáró parancsnokságok (hatóságok, főnökök) által a honvédelmi minisztériumnak mielőbb, közvetlenül bejelentessenek.

És pedig: A tartalékban: a gyalogságnál: hadnagyokká: 1917. évi február hó 1-vel, 1917. február 1-ei ranggal: A hosszú névsor vége felé... Paulini Jánost a 17. honvéd gyalogezrednél.

Az előléptetés mellé kapott egy szabadságoló levelet is tizennégy nap szabadsággal. A levél alapján: "A vasúton ingyen utazhat. Annak leteltével a be nem vonult katonát szigorúan büntetik. A szabadságoltak a szabadságolás ideje alatt megkapják járulékaikat, úgyszintén hozzátartozóik számára is kiszolgáltatják a hadisegítségét."

János boldogan vonatra szállt és elindult Székesfehérvárra. Már alig várta, hogy hazaérjen, és kezébe vehesse „Ica Palmos” fényképező készülékét, amelyet még a háború előtt vásárolt Budapesten, a „CALDERONI” Részvénytársaság üzletében. Nyitott egy kis stúdiót, és már szépen alakult a vállalkozásának anyagi helyzete is. Éppen megkereste a fotóstúdióra költött pénzt, amikor kitört a háború. Aztán a lehetőségek olyan gyorsan sűvítettek el mellette, mint az ágyúgolyó. Most azon gondolkodott, vajon ebben a tizennégy napban mibe érdemes belevágnia? Vagy csak élvezze a szabadságot

és a szép lányok ölelését, melyből mostanság nem nagyon jutott neki?

Gondolatait félbeszakította a vonatfütty és a nyikorgó kerekek zaja, amint szikrát hányva megálltak a síneken. Kocsit keresett az állomás előtt, de éppen senki nem volt ott. Aztán némi várakozás után megérkezett a Fekete Sas szálloda társas kocsija a szállóvendégekért. Felkérérdzkedett, mert volt még szabad hely.

– Hová lesz az útja, hadnagy úr? – kérdezte a kocsis.

– A Lakatos utcánál leszállnék, de nekem jó a Sas utca is – legalább sétálok egyet a városban.

– Ha van kedve, jöjjön el este, az éttermünkben társas vacsora lesz. A Szent István teremben előadást tartott a híres Endresz György pilóta, és annak tiszteletére rendeznek ma vacsorát.

– Majd még meggondolom! – elébb anyámmal kell beszélnem, mert rég nem láttam már.

– Netene!

A kocsis megrántotta a gyeplőt, és a lovak komótosan kocogtak hazafelé a kockaköves úton. A januári hónap már csak a szürkülő nyomai voltak az utak szélén, és csikorgóan hideg február elé néztek. Kedvetlen, szürke felhők borították be az eget. A házak kéményeiből fehér füst szállt. Mintha a nagy szürke felhő nem engedné, egyre nyomta vissza a sok kis füstoszlopot, ami aztán szép lassan inkább lefelé szállt, fojtogatva az embereket.

– Jöhetne már egy kis szél, ami kispri a várost! – dörmögött az orra alatt Márton, a kocsis.

Jánost odahaza össze-vissza ölelgette és csókolgatta az anyja. Majd végigtapogatta, hogy megvan-e minden tagja.

– Jól vagy, kisfiam? Már nem is tudom, hogy hány álmatlan éjszákám volt, mióta bevonultál katonának. Tele van az újság a sebesült és eltűnt katonák fényképeivel. Mindennap olvasom a híreket, és esténként sírdogálok egyedül a szobámban.

– Nincs semmi bajom, anyuska! Látod, jól vagyok!

– Gyere, egyél valamit! A kedvencedet főztem: tyúkhúslevest meg szilvás gombócot. Nem olyan, mintha friss szilvából lenne, de a té-
lire eltett befőttből is finom lett.

– Megyek, anyuska, megyek. Vacsorára ne várj, mert a Fekete Sas-
ban lesz társasvacsora egy repülő tiszteletére. Olyan régen fény-
képeztem már, hogy talán el is felejtettem. Viszem a felszerelésemet
is, talán tudok néhány jó fotót készíteni, amit eladhatok valamelyik
újságnak. Egy kis pénz sem ártana már.

– Alighogy megjöttél, máris magamra hagysz?

János átölelte az anyját.

– Itthon leszek még két hétig! Láthatsz eleget!

Estefelé aztán fényesre pucolta a cipőjét, tiszta inget vett elő, majd
megfürdött. Kackiás kis bajuszát hosszú ideig igazgatta a tükör
előtt. Aztán felöltötte az ünneplő egyenruháját, melyen előzőleg a
hadnagyi csillagot is ragyogóra fényesítette. Vállára akasztotta a
fényképező állványt, és kezébe vette a bőrtáskát, amelyben a ké-
szüléket és az egyéb tartozékokat tartotta. Még egyszer megállt a
tükör előtt, és megnézte magát, hogy minden rendben van-e az öl-
tözetét illetően. Tisztelgett, és összezsáptta a bokáit, mintha a szá-
zadparancsnok lenne vele szemben.

– Menj már, kisfiam! – szólt rá az anyja. – Siess haza, és vigyázz
magadra!

– Nem a harctérre megyek, anyuska, csak ide, a Sas utcába.

– Jól van, jól van!

A szálloda éttermében már sokan gyülekeztek. Csinos, estélyibe öl-
tözött fiatal és középkorú hölgyek, és többnyire idősebb urak. Na,
igen – morfondírozott magában. A fiatalok és hadkötelesek a harc-
téren vannak. Ő meg szabadságon. Most kicsit lelkiismeret-furda-
lása volt emiatt. A bajtársaira gondolt, akik nem csillogó étterm-
ben, hanem a fagyos földű lövészárokból harcolnak éjjel és nappal
egyaránt. Aztán elhessegette a negatív gondolatait. Ő most megér-
demelt szabadságát tölti, neki jár ez a két hét béke és nyugalom.
Aztán egy húsz év körüli szőke lányon akadt meg a szeme, és talán
a lánynak meg rajta, mert rámosolygott, miközben az asztalához

ment egy kisebb társasággal, amelyben egy kamaszkorú, pelyhes állú fiatalember is volt.

Talán a testvére lehet a lánynak?

Az étterem egyik sarkában felállította a fényképezőkészüléket. Olyan helyet választott, ahonnan szinte az egész termet láthatta. Szorgalmasan fotózott szinte egész este. Persze annyi időre azért megállt, amíg a libasültet megette, és egy nagypohár fröccsel leöblítette.

Halk zene szólt, és neki kedve lett volna felkérni egy táncra a fiatal hölgyet, akivel az est folyamán többször is összeakadt hosszabb-rövidebb időre a tekintetük. De tánc nem volt, csak szolid zene, hiszen háború van, méghozzá nem is akármilyen. Aztán az estnek és a vacsorának is vége szakadt, úgy tizenegy óra tájban. Összecsomagolta a felszerelését, és elindult hazafelé. A szálloda előterében éppen a kabátját vette fel, amikor a szőke lány mosolyogva megszólította.

– Őrnagy úr, szeretném megkérni, hogy kísérjen át a Magyar Király szállodához, mert a kísérőim még maradnak. Betértek a kávéházba kártyázni. A csatornaparton pedig nagyon sötét van már ilyenkor. Egy lány mégsem sétálthat egyedül az éjszakában.

– Nagyon szívesen, kisasszony! Már megbocsásson, de én még csak hadnagy vagyok. Paulini János, hadnagy! – Tisztelgett, mint a tükör előtt, és összezsáptá a bokáját.

– Bánfy Klaudia, hajadon – mondta széles mosollyal a lány, és nyújtotta a kezét a hadnagy felé, aki megfogta a lány finom kezét, és egy csókot lehelt rá.

János a nagy bőrtáskát odatette a portás asztalára, az állványt pedig az asztal mellé a falhoz támasztotta.

– Figyeljen rá, legyen szíves, amíg a hölgyet átkísérem a Magyar Királyba.

– Igyekszem, de látja a hadnagy úr, most sokan vannak itt, én meg egyedül, nem tudok mindenre figyelni.

– Jól van, jól van, csak tartsa rajta a szemét. Rögtön jövök.

– Kisasszony, szabad a karját?

János a fellegekben járt, miközben a szálloda hátsó bejáratán át elhagyták az épületet. Klaudia kisasszony az árok feletti hídon, a sötét éjszakában közelebb bújott a hadnagyhoz, mintha fázna. A válluk szorosan összeért, és Paulini szíve olyan hangosan dobogott, hogy úgy érezte, az biztosan kihallatszik még a vastag kabát alól is. A lánnyal aztán hosszasan beszélgettek még a szálloda előtt. Másnapra egy találkában is megegyeztek, melynek keretében János bemutatja majd a várost, és egy cukrászdában vendégül látja a hölgyet.

Lassan éjfélre járt az idő, mire visszaért a Fekete Sas szállodához. Előbb azt hitte, hogy a portás elrakta a felszerelését, mert sem a táska, sem pedig az állvány nem volt ott, ahová ő tette.

A portás azt mondta, hogy ő meg azt hitte, hogy a hadnagy vitte el, amíg ő az udvaron segített egy rosszul lévő idősebb úrnak, aki aztán a csodával határos módon, gyógyultán távozott.

– Hadnagy úr, úgy tűnik, hogy rászedtek bennünket, és meglovasították a fényképező masináját. Várjon csak! Mindjárt átmegyek a kávéházba, hátha itt van még a Szamosvári főhadnagy. Megtesszük a feljelentést!

A főhadnagy hamarosan előkerült, és megkezdte az alapos kihallgatást.

– Hadnagy úr, milyen masina volt, ami eltűnt?

– „Ica Palmos”, állvánnyal. Képnagyság 9 x 12. Négyzet alakú kamera, könnyű fémből, bőrborítással, rövid és nagy gyújtású objektívekkel. Az objektívek típusa: Zeiss-kettős Protar F: 6'3, gyújtású objektív, Compound zárral, lemeztartókkal, csomagfilm-kazettával, és egy nagy bőrtáska, amiben a felszerelés és tartozékok voltak.

– Lassabban, lassabban. Nem vagyok én gyorsíró – mondta Szamosvári.

– Igenis, kérem szépen. Csak nagyon ideges vagyok, mert ezeket az örökségemből vásároltam a vállalkozásomhoz, és mostanában nem lesz arra lehetőségem, hogy pótoljam ezeket az eszközöket.

– Milyen értéket képviseltek az eltűnt eszközök?

– Összesen 1095,6 koronáért vásároltam a háború előtt. Még alig volt használva, mert bevonultam.

- Milyen egyéb azonosító adatot tud elmondani a masináról?
- Egy pillanat türelmet kérek, főhadnagy úr, itt van mindig a zsemben az összes adata a gépnek, ha szükségem lenne valamilyen alkatrészre, akkor kéznél legyen.

Aztán a főhadnagy legnagyobb meglepetésére bediktálta a gép és a lencsék sorszámát, amit legtöbb esetben a fényképezőgépek tulajdonosai rendszerint elfelejtenek feljegyezni.

- Jöjjön velem, Paulini úr! Átmegyünk a Magyar Királyba, és megkeressük azt a hölgyet, akit maga hazakísért.
- Éjszaka kellős közepén nem illendő egy hölgyet zaklatni álmában.
- Na, jöjjön csak!

Aztán átmentek a másik szállodába, és a portásnál érdeklődtek Bánfy Klaudia kisasszony iránt.

- Ilyen nevű és személyleírású hölgy nálunk nem szállt meg, azt biztosan állíthatom.

Aztán kihallgatta a főhadnagy az épület előtt várakozó kocsisokat. Az egyik kocsis elmondta:

- Igen, kérem, egy jó órával ezelőtt vittem az állomásra négy főt, egy nagy csomaggal. Volt közöttük egy fiatal lány és egy kölyök. Jól öltözött, becsületes kinézetű családnak néztek ki. Szép borravalót adott az egyik idős úr.

Fáradt és álmos fénnel hajnalodott. A Nádor utca néptelen és fagyott kockakövén a két férfi cipőjének ütemes kopogását visszhangozta a ciszterciek templomának két hatalmas tornya, amely már homályosan kirajzolódott a pirkadatban, mire a kihallgatással végzett Szamosvári főhadnagy. Miközben hazakísérte a hadnagyot, még váltottak némi szót a háborús eseményekről, a front állásáról, és úgy általában a fegyveres szolgálatról.

- Hadnagy úr, a várost ne hagyja el ezen a héten! Lehet, hogy szükségünk lesz további adatokra a feljelentés kiegészítéséhez.
- Szabadságon vagyok, főhadnagy úr! Két hét múlva vissza kell mennem a frontra.

– Rendben van! Keresni fogom, ha szükség lesz rá.

Megemelte a kalapját.

– Jó éjszakát, hadnagy!

– Jó éjszakát, főhadnagy úr!

Bánatosan teltek a napjai Paulini Jánosnak. Részben a fényképezőgépe elvesztése miatt, részben a csalódás miatt, amit a lány okozott neki. Nem volt kedve sehová menni, csak ült a fotelban és olvasgatott naphosszat, vagy csak úgy csinált, mintha olvasott volna, hogy az anyja ne zavarja a folytonos kérdezgetésével.

Aztán egyik napon küldönc érkezett a rendőrségről, hogy szíveskedjen befáradni a kapitányságra, és az iratait is vigye magával. Szamosvári főhadnagy fogadta az irodájában. Az asztala tele volt mindenféle fényképezőgép tartozékokkal. Ott volt az állvány és a készülék is.

– Nos, hadnagy úr, felismeri az asztalon lévő tárgyakat?

– Igen, kérem szépen! – ezek az én elveszett eszközeim.

– Hiányzik belőlük valami?

– Igen, egy csomag filmkazetta. Amiken azok a képek vannak, amit a társasvacsorán készítettem, a Fekete Sas éttermében.

– Azt a kazettát lefoglaltuk, és a filmet előhívtuk, sőt, a képek is elkészültek. Feltűnően sok kép készült egy négytagú társaságról. Leginkább pedig egy fiatal lányról. Nézze meg, legyen szíves, a képeket, és azonosítsa a rajtuk lévő személyeket.

Egy nagy tasakot vett elő, amiben a fényképek voltak, és odatette Paulini elé az asztalra.

– A fiatal hölgy, Bánfy Klaudia kisasszony, akit átkísértem a Magyar Királyba.

A főhadnagy hangosan felnevetett.

– A kisasszony Illés Mari, budapesti illetőségű szélhámos, és a társaságában lévő urak a bűntársai, akik már jó ismerősei a hatóságoknak. Hamarosan elfogásra kerülnek. A masináját és a tartozékokat egy ószeres raktárban foglaltuk le, ahová a bűnbanda egyik orgazdája, az alvilágban Dörzsölő néven ismert személy adta be,

potom 100 koronáért. Kihallgatása során azt vallotta, hogy egyelőtte ismeretlen embertől cserélte be a fényképezőgépet egy kerékpárért, és nem tudta, hogy lopott holmi. A bűnbanda tagjai remélhetőleg hamarosan a bíróság elé kerülnek. Talán addigra a háború is befejeződik.

Paulini átvette hivatalosan, jegyzőkönyvvel is a fényképezőgépet és annak tartozékait. Úgy gondolta, hogy a szélhámos társasággal soha többé nem találkozik. De a sors úgy akarta, hogy mégis. A háború viszontagságait követően a hadnagy a hit felé fordult, és evangélikus lelkész lett.

Halts Gyula kereskedősegéd 1930. május 18-án délben vezette oltárhoz Illés Máriát a Bécsi kapu téri evangélikus templomban. Az esketést Paulini János evangélikus lelkész végezte. Tanúk voltak: Sárkány Jenő nyugalmazott tiszti szolga és Gratz Gusztáv vaske-reskedő. Az esketési ceremónia közben felismerte egymást a lelkész és a menyasszony, akinek az arca bíborvörös volt, amíg a lelkész beszédét hallgatta. Az egybegyűlt násznép nem nagyon értette, hogy az esketési beszéd végén miért idézett Mózes könyvéből a lelkész:

„Ne lopj! Ne tanúskodj hamisan felebarátod ellen! Ne kívánd felebarátod feleségét, ne kívánd felebarátod házát, se mezejét, se szolgáját, se szolgálóleányát, se ökrét, se szamarát és semmit, ami a felebarátodé!”

Ámen.

A FEKETE SAS KÁVÉHAZ VOLT A REFORMKORBAN
A „HAZA ÉS HALADÁS” HÍVEINEK
„GYÜLDÉJE”

1848. MÁRCIUS 16-ÁN ITT KEZDŐDTEK EL
A SZÉKESFEHÉRVÁRI FORRADALMI ESEMÉNYEK
ÓH NEMZETEM MAGYAR NÉP!
KÜZDJ, REMÉLJ! /VAJDA J./